Департамент образования Мэрии г. Грозного
Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Средняя общеобразовательная школа № 31» г. Грозного
(МБОУ «СОШ № 31» г. Грозного)

Соьлжа-ГIалин Мэрин дешаран Департамент
Соьлжа-Г1алин муниципальни бюджетни йукъардешаран хьукмат
Соьлжа-Г1алин «Йуккъера йукъардешаран школа № 31»
(Соьлжа-Г1алин МБЙХь «ЙЙШ № 31»)

ВЫПИСКА ИЗ ОСНОВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ
НАЧАЛЬНОГО ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ (ООП ООО)

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Литература на родном (чеченском) языке»

для обучающихся 1– 4 классов

Составители: учителя начальных классов

п. Шейха-Изнаура Несерхоева, 2025

КХЕТОРАН КЕХАТ

Нохчийн мотт – нохчийн къоман мотт бу, оьрсийн маттаца цхьаьна Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а бу, цу гIуллакхо дика хьелаш кхуллу и мотт Iалашбан а, кхио а. 1-4-чу классашкахь «Ненан мотт а, ненан литература» а предметан декъехь хьоьхуш йу ненан (нохчийн) маттахь литературин йешар, иза тIехьажийна йу дешархойн кхетаман-довзаран, хьасене хиларан, исбаьхьаллин-эстетикин таронаш кхио а, гIиллакх-оьздангаллин мехала болу хьежамаш кхолла а, бер нохчийн къоман культурина тIеозо а.

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран 1-4-чу классашна лерина «Ненан (нохчийн) маттахь» литературин йешар» дешаран предметан герггарчу хьесапан белхан программа (кхидIа – Программа) кечйина кху нормативно-бакъонийн базица догIуш:

– Россин Федерацин Конституци (статья 26);

– 24.09.2022 ш. № 371-ФЗ «Россин Федерацехь дешархо» Федаральни закон (хийцамашца а, тIетохаршца а);

– 25.10.1991 ш. № 1807-1 «Россин Федерацин къаьмнийн меттанех» Федеральни закон (хийцамашца а, тIетохаршца а);

– Россин Федерацин Серлонан министерствон 31.05.2021 ш. № 286 омранца чIагIйина йолу Йуьхьанцарчу йукъарчу дешарана Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарт;

– Кхетош-кхиоран герггарчу хьесапан программа (магийна йукъарчу дешарехула федеральни дешаран-методически цхьаьнакхетараллин сацамца, 23.06.2022 ш. № 3/22 протокол);

– Россин Федерацин къаьмнийн ненан меттанаш хьехаран Концепци (чIагIйина Россин Федерацин Серлонан министерствон коллегехь 1.10.2019 ш.);

– Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьрта дешаран герггарчу хьесапан белхан программа (магийна йукъарчу дешарехула федеральни дешаран-методически цхьаьнакхетараллин сацамца, 18.03.2022 ш. № 1/22 протокол);

– Нохчийн Республикин Конституци 23.03.2003 ш. (хийцамашца а, тIетохаршца а);

– Нохчийн Республикин 25.04.2007 ш. № 16-РЗ «Нохчийн Республикехь меттанех» закон (хийцамашца а, тIетохаршца а);

–Нохчийн Республикин 30.10.2014 ш. № 37-РЗ «Нохчийн Республикехь дешарх» закон;

– Нохчийн Республикин Правительствон 17.08.2020 ш. № 180 «Нохчийн Республикин «Развитие образования Нохчийн Республикехь дешар кхиор» пачхьалкхан программина йукъа хийцамаш балорах, 17.03.2022 ш. хийцамашца Сацам;

– Нохчийн Республикин тIекхуьу чкъор ийманехь кхетош-кхиоран Йукъара концепци (ЧIагIйина Нохчийн Республикин Мехк-Дас 14.02.2013 ш.);

– Нохчийн Республикехь нохчийн мотт а, литература а хьехаран концепци (чIагIйина Iилманан Кхеташонан кхеташонехь 12.05.2022 ш. № 3).

Программа кхочушйаран бухехь Iуьллуш, федеральни пачхьалкхан дешаран стандартан методологи йолу системно-гIуллакхаллин кеп йу.

Программа лерина йу ненан (нохчийн) меттан а, литературин а хьехархошна «Ненан (нохчийн) литература» предметана дешаран а, белхан а программаш хIитто бухе йилла. Авторийн а, белхан а программаш йазйечеран йиш йу дешаран материал дIакхачорехь, хIотторехь а, сахьташ теманашка а, дакъошка а декъарехь шайна зеделлачух пайдаэца.

Программа кечйина йу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран программа кхочушйечу хьукматашна, нохчийн мотт хуучу йа ледара хуучу дешархошна.

Дешаран предмето таро ло гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца, къаьсттана «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметца, зІе латтор кхочушдан.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МАТТАХЬ ЛИТЕРАТУРНИ ЙЕШАР» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАКТЕРИСТИКА

Программа тІехьажийна йу дешаран хьукматашна а, хьехархошна а методически гІо дарна, цо таро лур йу:

1) «Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» дешаран предмет хьехаран процессехь Федеральни пачхьалкхан йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран стандарташкахь (кхид1а – ЙЙД ФПДС); билгалдина долу адаман кхиаран, метапредметни, предметни дешаран жамІаш кхузаманан лехамашца догІуш кхочушдан;
2) «Ненан (нохчийн) маттахь литературин йешар» дешаран предметан Іаморан хила лерина жамІаш а, чулацам а ФГОС НОО а; йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран герггарчу хьесапан коьртачу программица (йукъарчу дешарехула федеральни дешаран-методически цхьаьнакхетараллин 2015-чу шеран 8-чу апрелехь № 1/І5 протоколца йинчу редакцехь) а; кхетош-кхиоран герггарчу хьесапан программица (магийна йукъарчу дешарехула федеральни дешаран-методически цхьаьнакхетараллин 2020-чу шеран 2-чу июнехь № 2/20 протоколаца бинчу сацамца) а догІуш, дешаран шерашца билгалдан а, структура хІотто а;
3) Билггалчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билггала долу дакъа-тема Іамо лерина дешаран хан а нисйеш, ткъа иштта дешаран материалан дакъош/теманаш дІалацарна тІехьажийна долу дешаран гІуллакхийн коьртачу кепех а пайда а оьцуш, календарно-тематически план хІотто.

Программин чулацам тІехьажийна бу «Ненан мотт а, ненан маттахь литературни йешар а» предметан декъана йолчу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьрта программа дІалацарна Федеральни пачхьалкхан йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран стандарташкахь билгалдинчу тІедахкарийн (тІедожор) жамІашка кхача.

«Ненан мотт а, ненан маттахь литературни йешар а» предметан декъана йолчу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьрта программа дІалацарна ЙЙД ФПДС тІедахкаршца догІуш, курс тІехьажийна йу Россин Федерацин культурин экъанехь ненан меттан литературин меттиг а, роль а муьлха йу а, историко-культурин, оьздангаллин, эстетическин мехаллаш Іалашйарехь а, цхьана тІаьхьенера вукху тІаьхьене дІакхачорехь а лоцучу декъах а кхеторна; Россин Федерацин субъектан культурин а, гІиллакх-оьздангаллин а, эстетикин а йуьхь кхолларехь къоман фольклоро а, исбаьхьаллин литературо а лоцучу декъах йуьхьанцара хьежам (хаарш) кхолларна а; ненан меттан литература къоман культурин дахаран довзаран цхьа коьрта дакъа а, къоман а, Россин а культурин хилам а, оьздангаллин мехаллаш а, ламасташ а лардаран гІирс а, дуьнене а, къоман историга а, культурига а хьежам а хиларх кхетам кхолларна а, ненан маттахь йешаран лехамаш хиларна а.

«Ненан (нохчийн) маттахь литературин йешар» курсан бухе йиллина нохчийн литературо чулоцург къоман культурин ламастийн мехаллийн кодийн система йу боху ойла йу. Нохчийн къоман культурин ламасташ Іалашдаран гІирс хилла ца Іаш, нохчийн литература зІе йу къоман дІадаьлларг, карарниг, хиндерг вовшашца дузуш а, кегийчу дешархойн кхетаме и дуьллуш а.

Дешаран предметан чулацам кхочушбан йиш йу урокел арахьарчу гІуллакхаллехь а (Йуххедиллар 1). «Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» предметца доьзна урокел арахьа гІуллакхалла йуьхьанцарчу классийн дешархойн индивидуальни башхаллаш а, хьашташ а, Нохчийн Республикин къоман а, этнокультурни а башхаллаш а тидаме а оьцуш, кхочушдан а, вовшахтоха а лерина ду. Программехь иштта йалийна классал арахьарчу йешарна а, дагахь Іаморна а леринчу говзарийн список (Йуххедиллар 2). Классал арахьарчу йешарна хьехархочо схьакъасто тарло литературни говзарш, регионан этнокультурни башхаллаш тидаме а оьцуш.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МАТТАХЬ ЛИТЕРАТУРНИ ЙЕШАР» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ ІАМОРАН ІАЛАШОНАШ

«Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» дешаран предмет Іаморан **Іалашо йу** – нохчийн литературе а, нохчийн матте а нохчийн кульурин коьртачу декъе санна мехала хьежам кхоллар; дешархой шайн къоман кульурно-меттан экъанна йукъабалор, шайн къоман культурин тІаьхьалонна а, кхузаманан лехамашна а, къоман ламасташна а йукъаозор; чкъурийн исторически тІаьхьалонах а, нохчийн культура ларйарх шаьш жоьпалле хилар а кхетор.

«Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» дешаран предмет Іаморан **декхарш:**

– Россин гражданаллин идентичностан баххаш кхоллар, шайн Даймахках а, Россин халкъах а, Россин халкъийн цхьаалехь мехкан исторех а дозалла дан Іамор, шаьш муьлхачу къомах ду кхетор; Россин дукхакъаьмнийн йукъараллин мехаллаш кхоллар;

– нохчийн къоман историко-культурин зеделлачун тІалам бан Іамор, дешархочунна шен къоман культурин-меттан хьал довзийтар; йуьхьанцарчу классийн дешархочунна нохчийн литература историко-культурин, оьздангаллин, эстетикин мехаллийн хьоста санна йезайалийтар;

– нохчийн литературехь гайтина йолчу а, нохчийн синкхетамна ладаме йолчу а гІиллакх-оьздангаллийн мехаллех хьежам кхоллар;

– нохчийн литературин говзарш Іаморан буха тІехь нохчийн меттан исбаьхьаллин-эстетикин таронех хаарш совдахар;

– адаман амал кхиарехь а, къамел шардарехь а даима йеша хьагам кхоллар;

– тайп-тайпанчу текстийн чулацаман а, башхаллин а мах хадоран йешаран хаарш шардар, уьш йийцаре йарехь дакъалацар;

– къамел даран йерриге а кепаш кхиар, йешначух лаьцна барта а, йозанца а

дийца хаарш карадерзар;

– йешаран корматаллаш кхиор.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МАТТАХЬ ЛИТЕРАТУРНИ ЙЕШАР» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ГЕРГГАРА БЕЛХАН ПРОГРАММИН ЧУЛАЦАМАН КОЬРТА ЛИНЕШ

«Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» дешаран предметан программехь белла чулацам бу, и теллича нохчийн литературин къоман-культурин башхалла а; нохчийн меттан а, нохчийн литературин а Нохчийн Республикин а, Россин а историца, нохчийн къоман материале а, синбахаман а культурица а йолу зІе а йаста некъ лур бу. Курс лерина йу йуьхьанцарчу классийн дешархойн литературин а, культурин а хьежам шорбан; йуьхьанцарчу классийн дешархойн йешаран жигарчу гонна йукъайогІучу фольклоран а, нохчийн классикийн а, нохчийн кхузаманан литературин а говзарша таро ло дешархошна адамаллин мехаллашкахь нохчийн культурин а, къоман синкхетаман а коьртачу баххех кхетам бала. Йуьхьанцарчу классийн дешархошна йеша а, талла а схьакховдийначу нохчийн литературин говзарша схьагойту нохчийн къоман культурин тайп-тайпана агІонаш, жигарайоху даимлера мехаллаш (дикалла, доглазар, синшорто, къинхетам, эхь-бехк, бакъдерг, доьзалан мехаллаш, патриотизм, баккхийчаьрга ларам, адамалла, и. кх.дІ.).

Кху программехь «Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» курсан башхалла кхочушйина кху бахьанашца:

– нохчийн къоман амал, Іадаташ, ламасташ, нохчийн культурин синбахаман мехаллаш, адамаллин мехаллаш а, эхь-бехк а гойтуш долу говзарш схьахаржарна;

– нохчийн йаздархойн нохчийн бераллин дуьне гойтучу говзарш тІе тидам бахийтарна: доьзалехь бер кхетош-кхиоран башхаллаш, баккхийчаьрца а, нийсархошца а цуьнан йолу йукъаметтигаш, беро шена гонахара дуьне тІелацаран башхаллаш.

«Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» предмет Іаморо гІо дийр ду дешархойн мотт хьал долуш барна а, церан къамелан культура а, хьасене бовларан хаарш шардарна а. Шена тІехь программин проблемно-тематически блокаш хІитточу дидактически материалана культурно-исторически тІедалорах а пайдаоьцу. ХІора проблемно-тематически блока йукъайогІу нохчийн къоман синбахаман а, материале а культура гойтуш болу кхетамаш.

Программехь хІара дакъош ду: «Вайна гонахара дуьне», «Самукъне абат», «Вайн Даймохк», «Вайн йаздархой», «Халкъан барта кхолларалла», «Кхечу къаьмнийн литература», «Киншка – тоьлла доттагІ», «Нохчийн халкъан барта кхолларалла», «Сан Даймехкан коьрта гІала», «Дашо гуьйре», «Деша «СтелаІад» журнал!», «Сан доьзалан йовхо», «Дешан ма-дарра а, тІедерзийна а маьІна», «Марша догІийла, Керла шо!», «Іа», «Ваха Іама», «Тхан кегий доттагІий», «БІаьсте йогІу, бІаьсте йогІу!», «Даймохк», «Аьхке», «Латта ларде», «Хаарийн орам», «Гуьйре», «Берийн йаздархой», «Авторски туьйранаш», «Хиндолу хьоза бенахь дека», «Жима доккха дуьне», «Іалам», «ДоттагІалла», «Кхечу къаьмнийн фольклор», «Культурин бІов», «БІаьсте», «Нохчийн махкахь», «Нохчийн фольклор», «Дайн латта», «Вай деха дуьненахь», «Іаламан хазалла нохчийн поэзехь», «Бераллин туьйра», «БІе эзар дика гІуллакх»,

«Бовза, беза вайн Даймохк!», «Іаламан къайленаш», «Даймехкан декхаро гІаттийна вогІу со», «Ненан мотт», «Суна сирла дахар деза!».

Программехь йеллачу говзарийн чулацам йуьхьанцарчу классийн дешархочун лехамашна гонаха хІоттийна бу, хаьржинчу говзарийн башхаллашкахь гуш а бу.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МАТТАХЬ ЛИТЕРАТУРНИ ЙЕШАР» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ДЕШАРАН ПЛАНЕХЬ МЕТТИГ

ЙЙД ФПДС догІуш, «Ненан (нохчийн) маттахь литературини йешар» дешаран предмет «Ненан мотт а, ненан маттахь литературни йешар а» предметни декъана йукъайогІуш а, Іамон тІейожийна а йу.

Программа ЙЙД ФПДС гайтинчу дешаран программа дІалацаран жамІийн предметни лехамийн буха тІехь хІоттийна а, **237** сахьтан (33 сахьт 1-чу классехь а, 68 сахьташ 2-4-чу классашкахь) бараман дешаран йукъарчу тІедилларна лерина а йу. Программин инвариантни дакъа Іаморна луш дешаран 200 сахьт ду. 37 дешаран сахьтах лаьтташ йолу дешаран тІаьхьалонан хан программин вариативни декъана дІало, цо йукъалоцу авторийн Іаматийн линейкина оьшу белхан программа хІоттийнчу авторша къастийна говзарш.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МАТТАХЬ ЛИТАРЕТУРНИ ЙЕШАР» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

«Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» курсан чулацам билгалбечу хенахь коьртачу тидамехь ду:

1. Къоман кхетамна мехала долу, йеххачу хенан йохалла — кхузамане кхаччалц – культурехь коьрта меттиг дІалоцу хІуманаш (масала, баккхийчаьрга, нене ларам, Даймахке безам, догдикалла, доглазар, нийсо йезар, эхь-бехк, сий, и.кх.дІ.) Цу коьртачу кхетамашца болх дІахьо йуьхьанцарчу классийн дешархоша дІалоцур долчу кепара хаьржинчу нохчийн йаздархойн уггаре а къегинчу, нохчийн литературин а, культурин а башхаллаш кхочушйинчу говзарш тІехь. И говзарш йовзаро гІо до йуьхьанцарчу классийн дешархошна къоман культурин ламастех а, нохчийн культурех а кхета.
2. Йуьхьанцарчу классийн дешархойн лехамаш: говзарийн доккхачу декъан турпалхой йуьхьанцарчу классийн дешархойн нийсархой бу, церан дуьне довзарца босту программехь билгалбина культурно-историн кхетамаш. Программи йукъайахийтина тайп-тайпанчу заманашкахь берийн дуьне гойту а, церан кхиаран некъаш а, амал йахчайалар а, оьздангаллин къилбанаш кхолладалар а гойту говзарш; говзарш харжаро дешархочунна таро ло историн тайп-тайпанчу муьрашкахь нохчийн культура шен нийсархочун бІаьргашца ган. Программехь ладамечу барамехь йелла кхузаманан авторийн говзарш а йу, цара шайн кхолларалле хь кхидІа хьо нохчийн литературин къоман ламасташ, и говзарш кхузаманан дешархочунна гергара йу.
3. Къоман башхаллин хиламаш искусствон кхечу гІирсашца гайтина

говзарш а хаьржина, цо таро ло дешархошна нохчийн культурехь искусствийн диалог гайта.

Цхьадолу декхарш кхочушдан лерина дешаран материал хаьржина гуманизман, исбаьхьаллин а, довзаран а мехаллийн, кхеташ хиларан, жигараллин, поликультурин, ламасталлин классикин а, кхузаманан бараман цхьаьнадаран, тематикин, кепийн-жанран тайп-тайпаналлин критеришца йогIуш.

Программо билгалбечу йешаран гуоно таро ло тайп-тайпанчу хенийн а, къаьмнийн а говзарийн куьзганхула беран дуьненехьежаман гураш жим-жимма шордан.

Программехь и масех бухедилларца билгалбо. Хьалхара шиъ доьзна ду йешаре ойла а, йешаран техникин хаарш кхиоран хьелаш а кхолларца. Иштта, и хаарш кхиоран йуьхьанцарчу муьрехь уггаре а хьалхарчу рогIехь йу байтийн а, прозин а йух-йуха олуш дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш, предложенеш, абзацаш йолу тексташ (йешаран техникин говзалла кхиочу хенахь мехала долчу йешаран кхиаме хилар тардалийтаран Iалашонца); ткъа иштта кхиаме ду забаре чулацам болу сихха хазахетар йа велар кхолладолуьйту тексташ лелор а, (хIунда аьлча, цу хенахь забар йевзаш хиларо эстетикин синхаамаш гучубахар кхиадо) йешаран мукъам кхиоран Iалашонца. Дешаран хIора шеран тексташ схьахаьржина йу цу хенан берашна тIелаца ата хилар тидаме а оьцуш. Текст схьахаржаран кхидолу бухедахкарш доьзна ду исбаьхьаллин дешан фольклорна кепашкара авторийн литературе кхаччалц кхиаран логика ларйаран цаторийла хиларца; билггала долу оьздангаллин а, эстетикин а декхарш кхочушдан цаторийла хиларца, царах коьртанаш билггал йолчу оьздангаллин-эстетикин концепцига доьрзу, и концепци дешаран деа а шарахь кхиош схьайалайо; жанрийн а, тематикин тайп-тайпаналла хилийтаран кхачойаран а, фольклоран а, авторийн говзарийн а, вайн мехкан а, дозанал арахьарчу йаздархойн говзарийн а, берийн литературин классикийн а, ХХ-чу бIешеран чаккхенан – ХХI-чу бIешеран йуьхьан кхузаманан берийн йаздархойн говзаршна йукъахь а барам ларбаран а цаторийла хиларца.

Йешаран гIуллакх кхиоран процессан чоьхьарчу логикица доьзна, «Литературни йешар» курс шинатIегIанехь хIоттийна йу.

Хьалхарчу тIегIанехь хьалхадаккха дезарг йешаран корматалла шарйар ду, шолгIачу тIегIанехь – дешархошна литературин говзалла карайерзор. 1-2-чу классашкахь йеша Iамадо; кхетар тIехь, нийса йешарна, сиха а, къаьсташ а йешарна тIехь болх; йешначун кхолларалин маьIна дан тайп-тайпана некъаш кхиор (графикин, дешан а, музыкин а иллюстрировани, драматизаци, ма-йарра а, йукъ-йукъара а, кхолларалин йухасхьайийцар). Цуьнца цхьаьна йуьхьанцарчу классашкахь дIаболабо йуьхьанцарчу классийн дешархойн литературни дешар тIехь болх.

«Литературни йешар» предмет Iаморан шолгIа тIегIа 3-4 классашна кхочу, цигахь йеша хааро зазадоккху, эстетикин йешаре а, талламан йешаре а декъа а луш.

«Литературин йешар» программа хIотточу хенахь тидаме эцна школал хьалхарчу педогогикин а, йукъарчу йукъардешаран школашна леринчу «Нохчийн литературехула герггарчу белхан программин» зIейалорах а.

Программо таро ло йалийнчу спискера говзарш дешархойн кечаман тIегIанца догIуш харжа, ткъа иштта курсан чулацаман вариативни компонент харжа а, белхан программашкахь и кечйаро могуьйту тематикица а, проблематикица а герга йолчу говзаршкахь къоман башхаллаш а, йукъара дерг а къасторан Iалашонца Россин халкъийн литературе кховдар. Ткъа иштта программо таро ло Iаматийн авторшна йа дешаран цхьаьнакхетараллашна вариативни декъехь Iамо говзарш харжа.

Авторски программаш хIиттийнчеран а, хьехархойн-предметикийн а бакъо йу йеллачу спискера муьлха литература классал арахьарчу йешарна мегар йу аьлла харжа.

Классашка бекъначу Iаморан чулацамна улле тоьхна Iаморан процессан гIуллакхаллийн хIара тIедузарш ду.

ЛадогIар

Нохчийн меттан хьоле хилар а, къоман культурин мехаллаш а гойтуш йолу исбаьхьаллин говзарш лерсица схьалацар а, царах кхетар а; лерсино схьалаьцначу текстах лаьцна деллачу хаттаршна жоьпаш дала хаар а, лерсино схьалаьцначу текстан чулацамца хаттарш дан хаар а.

Йешар

Хезаш йешар. Дешдакъошца йешарна тIера жим-жимма довлуш дийнна дешнаш шера а, кхеташ а деша хаарна тIедовлар (текстах кхета таро лучу йешаран индивидуальни боларца догIуш йешаран чехкалла (масалла). Йешаран орфоэпически барамаш ларбар. Кепана а, тайпанна а цхьатера йоцучу текстийн маьIнийн башхаллаш аз айдеш хийцарца схьагайтар.

*Дагахь йешар***.** Барамца а, жанраца а тIелаца аттачу говзарийн маьIнех дагахь йоьшучу хенахь кхетар. Йешаран тайп-тайпанчу кепийн башхаллех кхетар.

Халкъан барта кхолларалли говзарш йешар: нохчийн фольклоран текст къоман ламастийн а, мехаллийн а хьоста санна.

Исбаьхьаллин говзарийн тексташ йешар, шайна чохь бIеннаш шерашкахь схьайеана йолу къоман синкхетамна ладаме йолу гIиллакх-оьздангаллин мехаллаш а гойтуш йолу: Даймахке безам, тешам, нийсо, сий, къинхетам, догдикалла, догцIеналла, къинхегамна тIера хилар, бакъо, майралла, и. кх.дI. Нохчийн къоман ламасташ: цхьаалла, вовшийн гIо дар, хьаша-да тIелацар, и. кх.дI. Доьзалан мехаллаш: баккхийнаш ларар, «нана», «да», «дада», «баба», «йиша», «ваша» бохучу дешнийн мехалла, вовшийн ларар, безам, вовшех кхетар, терго, собар, да-нана ларар. Нохчийн литературехь халкъан ламасташ а, Iадаташ а гайтар.

Нохчийн бераллин дуьне: кхиар, гонахарчу дуьненаца, баккхийчаьрца, нийсархошца йолчу йукъаметтигийн башхалла; ша нохчийн Iадаташ дIакхоьхьург а, орамашца зIе а хиларх кхетар. Турпалхойн леларийн синхаамийн-оьздангаллин мах хадор.

Нохчийн литерурин башхаллех кхетар: турпалхочун чоьхьара дуьне деллар, цуьнан лазамаш бовзар; оьздангаллин проблемашка кховдар. Iаламан дуьненах болу нохчийн къоман поэтически хьежам (малхе, арене, хьуьне, хига, ломе, дитте, дийнатийн дуьнене, и.кх.дI.) нохчийн поэзехь а, прозехь а. Гонахарчу дуьненан хьал адаман синхаамашца дустар.

Хаамийн тексташ йешар: говзаршна историко-культурин комментарий, Iамочу говзарийн авторийн биографех къаьстина хаамаш.

Къамел дар (къамел даран культура)

Диалоган а, монологан а къамел. Йешна тексташ коллективехь йийцаре йарехь дакъалацар, текстана тIе а тийжаш, шен хьежам тIечIагIбар; нохчийн исбаьхьаллин литературин специфика гойтуш долу аларш. Дешнийн тIаьхьало йузар (дешнаш хаар тIедузар). Хезна йа йешна йолу текст коьртачу дешнашна а,

текстана йолчу иллюстрацишна а тIе а тийжаш, схьайийца (текст ма-йарра, йоцца, харжамца схьайийцар).

Дешаран хьелашкахь къоман къамелан культурин бухехь йолу гIиллакхан кепаш а, чIагIйелла формулаш а, хьасене хиларан принципаш а ларйар.

Дешархойн харжамца байташ дагахь йийцар.

Йоза (йозанан къамелан культура)

Iамочу говзаршкахь хIиттийнчу проблемашкахула доцца йозанан аларш кхоллар (кечдар).

Библиографин культура

Йийцаре йечу проблематикица йогIу киншкаш харжар, цу йукъайогIу Iаматехь йалийна йолу шаьш йеша билгалйина говзарш. Нохчийн культурех хаамаш болу дешархойн хенаца йогIучу дошамех а, энциклопедих а пайдаэцар.

Литературоведенина йукъадалор

Текстан анализ йечу хенахь Iамийнчу литературин кхетамех пайдаэцар.

Iамочу говзарийн жанрийн тайп-тайпаналла: фольклоран кегий а, йаккхий а кепаш; литературин туьйра; дийцар, притча, байт. Прозин а, поэзин а къамел; исбаьхьаллин кхоллар; сюжет; тема; говзаран турпалхо; портрет; пейзаж; ритм; рифма. Дустарийн а, метафорийн а къоман шатайпаналла; исбаьхьалин къамелехь церан маьIна.

Дешархойн кхолларалин гIуллакх (Iамийнчу литературин говзарийн буха тIехь)

Дешархойн кхолларалин гIуллакхехь литературин говзаран маьIна дар: ролашца йешар, инсценировка йар; хьасене хиларан декхарш тидаме а оьцуш (тайп-тайпанчу адресаташна) исбаьхьаллин говзаран буха тIехь шен барта йа йозанан текст кхоллар; говзарна йолчу иллюстрацишна, нохчийн художникийн суьртийн репродукцишна тIе а тийжаш.

«Ненан (нохчийн маттахь) литературни йешар» дешаран предметан программа карайерзоран кхочушдан лору жамIаш

«Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» предмет «Ненан мотт а, ненан маттахь литературни йешар а» предметан декъехь Iаморан жамIаш цхьаьнадогIуш ду йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан стандартехь билгалйинчу дешаран предметан программа карайерзоран кхочушдан лоручу жамIийн лехамашца.

ЛИЧНОСТНИ ЖАМIАШ

«Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» предмет Iаморан жамIаца дешархо кхочур ву кхетош-кхиоран гIуллакхан кху дакъошкахь хила дезачу хIокух жамIашка:

гражданско-патриотикин кхетош-кхиорехь:

— Шен Даймахке – Россига а – шен жимчу Даймахке – Нохчийн

Республике (Нохчийчоьне) а безам кхоллабаларе, цу йукъадогIу и безам мехкан а, Даймехкан а культура а, истори а йовзуьйтуш йолу исбаьхьаллин говзаршкахула кхоллар;

— Шен этнокультурин а, Россин гражданаллин а идентичностах кхетар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, шен ненан мотт а хиларх кхетар;

— Шен мехкан а, Даймехкан а дIадаханчун а, каррарчун а, хиндолчун а ша дакъа хиларх кхета, цу йукъадогIу исбаьхьаллин говзаршца болх бечу хенахь и хьелаш дийцаре дар;

— Шен а, кхечу а къоме ларам хилар, цу йукъадогIу и ларам исбаьхьаллин говзарийн а, фольлоран а масалш тIехь кхоллар;

— адамах йукъараллин цхьана декъашхочух санна болу а, бакъонех а, жоьпаллех а, стаг ларарх а, ларамах а, гIиллакх-оьздангаллин барамех а, йукъаметтигех болу а йуьхьанцара хьежам, цуьнца цхьаьна иза фольклоран а, исбаьхьаллин а говзаршкахь гайтар а;

ийманехь кхетош-кхиоран:

— хIора стеган шатайпаналла, шен дахаран а, йешаран а зеделлачунна тIе а тийжаш, тIелацар;

— къинхетам, ларам, диканиг лаар гайтар, цуьнца цхьаьна шена хетарг а, синхаамаш а бовзийта меттан гIирсех пайдаэцар; кхечу адамийн синхаамашна сема хилар, царах кхетар, церан гIо лаца кийча хилар;

— кхечу адамашна дегIана а, сина а зен дан тIехьажийна долу цхьа а хIума тIецалацар (цу йукъахь ду маттаца деш долу зен а);

— нийсархошца болх бар, девне ца хила хаар а, Іоттабаккхаме меттиг нисйелча, и листа хаар а, цу йукъахь ду исбаьхьаллин говзарех масал эцар а;

— **эстетикин кхетош-кхиорехь:**

— исбаьхьаллин культурин ларам бар а, и йовза лаар а, шен къоман а, кхечу къаьмнийн а искусствон тайп-тайпана кепаш тIелацар а, цаьрга ларам хилар а;

— исбаьхьаллин гIуллакхан тайп-тайпанчу кепашкахь ша гайта лаар, цу йукъахь йу дешан говзалла а;

— **физически кхетош-кхиорехь, могашаллин а, синкхетаман а культура кхолларехь а:**

— тIетоьхна хаамаш лохучу хенахь могаш а, кхерамза а (шена а, кхечарна а) долчу дахаран бакъонаш (цу йукъайогIу хаамийн кхерамазалла) ларйар;

— къамел дечу хенахь дегIан а, синкхетаман а могашаллица кхоаме хилар, къамелан культура а, тIекаренан бакъонаш а ларйар;

къинхьегаман кхетош-кхиор:

— стеган а, йукъараллин а дахарехь къинхьегам мехала хилар кхетар (цу йукъахь ду исбаьхьаллин говзарех масал эцар а), къинхьегаман стоьмийн тIалам бар, болх баран тайп-тайпанчу кепашкахь дакъалацар, исбаьхьаллин говзаршкара масалш дийцаре дечу хенахь тайп-тайпана говзаллаш карайерзон лаар;

экологин декъехь кхетош-кхиор:

— текстаца болх бечу хенахь кхоллалуш долу Іаламаца кхоаме хилар;

— цунна зен деш долу хIума тIецалацадалар;

Іилманан хаарийн мехалла:

— дуьненах болу Іилманан хьежам кхоллабалар (сурт хІоттар), цуьнан цхьа дакъа ду литературоведчески кхетамаш Іаморан процессехь а;

— хІума довза лаар, жигаралла, хІума дагадар, хааршна сутара хилар, хІума довза лаарехь шен ойла хилар, цу йукъахь ду исбаьхаьллин говзарш йеша лаар а, шен йешаран гуо хоржучохь жигара хилар а, ша и харжар а.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМІАШ

«Ненан (нохчийн) маттахь литературин йешар» предмет Іаморан жамІаца дешархойн кхоллалур ду дешаран довзаран хІара хаарш.

Коьрта маьІнийн кхочушдарш:

— тайп-тайпана тексташ вовшашца йуста, тексташ йустарна бухе дахкарш билгалдан, тера йолу тексташ билгалйан;

— билггалчу цхьана башхаллашца тексташ цхьаьнатоха;

— кицанийн, аларийн, фразеологизмийн классификаци йархьама кхачаме хир йолу билгало билгалйан;

— хьехархочо шайна хьехначу тидам баран алгоритмаца тексташ кахь цхьаьнадар а, цхьанацадар (бІостаналла) а каро; текстан анализ йарехь кхочушдарийн алгортиман анализ йан, текстан анализ йарехь шаьш кхочушйийр йолу дешаран операци харжа;

— хьехначу алгоритман буха тІехь декхар кхочушдан оьшу хаамаш кхачо йолуш цахилар билгалдан, тІетоьхна хаамаш лахар билгалдан;

— текстан анализ йечу хенахь бахьанийн-тІаьхьалонан зІенаш билгалйан, жамІаш дан.

Коьрта талламан дараш:

— педогогикин белхахочун гІоьнца Іалашо билгалйан, къамелан хьоле хьаьжжина, шен вистхилар хийцаран план хІотто;

— тІедиллар кхочушдаран масех кеп вовшашца йуста, мелла а йогІуш йерг (схьайеллачу критерийн буха тІехь) харжа;

— схьайеллачу планаца чолхе боцу жима таллам дІабахьа, схьайеллачу планаца проектан тІедиллар кхочушдан;

— жамІаш дан а, текстан маьІнийн анализ йаран буха тІехь долчу тоьшаллашца уьш тІечІагІдан а;

— схьайелла йолчу текстан материалан анализ йаран процессехь хьехархочун гІоьнца хаттарш хІитто;

— цхьатерачу йа цхьатера догІучу хьелашкахь процесс дІайахаран а, хиламийн а, церан тІаьхьалонан а хила тарлуш долчун сурт хІотто.

Хаамашца болх:

— Хаамаш схьаэцаран хьоста харжа: оьшу дошам, лохуш болу хаам карорхьама оьшу куьйгалла, тІечІагІдархьама;

— Схьайеллачу алгоритмаца догІуш, даррехь схьабелла хаамаш билгалдинчу хьостанехь каро: дошамашкахь, куьйгаллашкахь;

— Хаамаш бакъ йа харц хилар шайна гучудала йа хьехархочо билгалдинчу хьостанан буха (дошамашкахь, куьйгаллашкахь, Іаматехь) тІехь каро;

— Баккхийчийн (педагогикин белхахойн, дай-нанойн, бакъо йолчу векалийн) гIоьнца Интернетехь хаамаш лахаран кхерамзаллин бакъонаш ларйан;

— Дешаран декхаршца догIуш, текстан, графикин, видео, озан хаамаш кечбан;

— Таблицийн а, схемийн а кепехь балийнчу хаамех кхета; тексташа бинчу белхан жамIаш гайтархьама шаьш таблицаш а, схемаш а хIитто.

Йуьхьанцарчу школехь дешар чекхдолучу хенахь дешархочун кхоллало **коммуникативни** дешаран дараш.

ТIекаре:

— Бевзачарна йукъахь тIекаре хиларан Iалошонашца а, билламашца а догIуш, синхаамаш бовзийта а, хетарг тIелаца а, и цхьана кепе дерзо а;

— Шеца къамел дечуьнца лараме хила а, диалог а, дийцаре дар а дIадахьаран бакъонаш ларйан;

— Тайп-тайпана хьежамаш хила йиш йолуш хилар тIелаца;

— Шена хетарг нийса а, бух балош а довзийта;

— ХIоттийнчу Iалашонца догIуш шен къамел дIахIоттор;

— Къамелан хьолаца догIуш барта а, йозанан а тексташ кхолла (довзийтар, ойлайар, дийцар);

— Шимма цхьаьна а, тобанца а бинчу белхан а, тидаман а, кхочушбинчу жимчу талламан а, проектан тIедилларан а жамIех лаьцна доцца къамел кечдан;

— вистхиларан (къамелан) текстана гайтаман материал (дехкина суьрташ, даьхна суьрташ, плакаташ) кечйан (къасто).

Цхьаьна кхочушден гIуллакхаш:

— йоццачу а, йехачу а ханна лерина Iалашонаш (цхьаьна кхочушдаран декхаршкахь дакъалацар тидаме оьцуш индивидуале) хьехархочо йалийнчу план хIотторан кепан буха тIехь стандартан хьолехь, йукъара гIулчаш а, хенаш а дIасайекъар;

— цхьаьна болх баран Iалашо тIелаца, и кхочушйарехь дан дезарг цхьаьна вовшахтоха: ролаш дIасайекъа, цхьаьна беш болчу белхан процесс а, жамI а дийцаре дан;

— куьйгалла дан, тIедиллар кхочушдан, ладогIа, хIоьттина хьал ша листа кийча хилар;

— шен белхан дакъа жоьпалле кхочушдан;

— йукъарчу жамIе ша диллинчу декъан мах хадо;

— схьаделлачу масалшна тIе а тийжаш, цхьаьна вовшахтоьхна проектийн тIедахкарш кхочушдан.

Йуьхьанцарчу школехь дешар чекхдолучу хенахь дешархочун кхоллало **регулятивни** дешаран дараш.

Шен низам хилар:

— жамI хилийтархьама дешаран декхарш кхочушдарехь шен гIуллакхийн план хIотто;

— ша билгалдинчу кхочушдарийн рогIалла хIотто.

Шаталлар:

— дешаран гІуллакхан кхиаман/эшаман бахьанаш билгалдан;

— къамелан гІалаташ а, текстан анализ йарца доьзна гІалаташ а дІадахархьама шен дешаран кхочушдарш нисдан;

— текстийн анализ йарехь хІоттийнчу декхарца жамІ дуста;

— текстаща болх бечу хенахь далийтина гІалат каро;

— шен а, шеца цхьаьна доьшучеран а кхочушдарийн жамІаш дуста, схьайеллачу критеришца церан богІу мах хадо.

ПРЕДМЕТНИ ЖАМІАШ

«Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» дешаран предмет деа шарахь Іаморо кхочушдан дан деза:

Іамочу маттахь йолчу литературин Россин Федерацин цхьаъйолчу культурин шораллехь а, Россин Федерацин халкъийн литератураш йукъахь а, историко-культурин, оьздангаллин, эстетекин мехаллаш Іалашйарехь а, цхьана тІаьхьенера вукху тІаьхьене йаларехь а йолчу меттигах а, ролах а кхетар:

- Исбаьхьаллин литература искусствон (дешан искусствон) цхьа башха дакъа санна, тІелаца;
- Дешан кхолларалин говзарш искусствон кхечу кепашца (суртдиллар, музыка, суртдаккхар, кино) цхьаьнайуста;
- Тайп-тайпанчу къаьмнийн литератураша вовшашца цхьаьна болх барх а, вовшашна тІеІаткъам барх а, Россин Федерацин субъектан культурин а, гІиллакх-оьздангаллин а, эстетикин а йуьхь кхолларехь къоман фольклоро а, исбаьхьаллин литературо а лоцучу декъах йуьхьанцара хьежам (хаарш) хила;
- Россин Федарийн къаьмнийн а, дуьненан къаьмнийн а исбаьхьаллин говзарш йустучу хенахь йукъара дерг а, башха дерг а каро;

1) МаьІна даран йешар карадерзор а, литературин теорин коьртачу элементийн маьІнех а, ойланех а кхетар:

- МаьІна даран хезаш йешаран техника карайерзор (дешаран тайп-тайпана декхарш а, киншкица хьан-сан хиларан хьогамах садузоран а, Іалашонца тайп-тайпанчу кепийн, жанрийн, тІехьажорийн текстийн маьІнех кхета а, тІелаца а, маьІна дан а тарлуш долу нийса шера йешар, йешар ладогІархоша кхеташ тІелацар);
- МаьІна даран дагахь йешаран техника карайерзор (йешначун маьІнех а, чулацамах а кхетар, хаамийн мах хадор, текстан маьІна нийсадаран а, и тІелацаран а кхачаме хиларна тІехь тергам латтор);
- Фольклоран говзарийн кегий жанраш вовшах къасто (фольклоран кегий жанраш, туьйранаш, легендаш, мифаш);
- Шен къоман фольклоран говзарийн коьртачу маьІнех а, тІехьажорах а кхета (хазахетар дан, Іамо, ловзарехь пайдаэца), шен къоман (кхечу къаьмнийн) туьйранийн, хІетал-металийн, кицанийн, аганан иллийн масалш дало;
- Гергарчу меттанийн фольклоран говзарш вовшашца йуста

(тема, коьрта тема, турпалхой);

- Говзаран цIе цуьнан темица (Iаламах, историх, берех, диканах, вонах) цхьаьнайало (йуста);
- Шен къоман (кхечу къаьмнийн) берийн литературин исбаьхьаллин йоца жанраш вовшех къасто – байт, дийцар, басня;
- йешначу литературин говзаран анализ йан: тема, коьрта Iалашо, хиламийн рогIалла, исбаьхьаллин вастийн гIирсаш билгалбан;
- текстан чулацамехула хаттаршна жоьпаш дала;
- текстехь ненан меттан суртхIотторна а, вастийн а гIирсаш каро (эпитеташ, дустарш, олицетвореннш);

2) текстехь беллачу хаамах кхетарна а, тIелацарна а Iамор, дешархойн йешаран а, эстетикин а чам кхоллар:

- тайп-тайпана (исбаьхьаллин, Iилманан, куьйгаллин) тексташ йешаран Iалашо билгалйан;
- йешаран хьагам йухатоха (кхочушбан), хаамаш каро, хаарийн гуо шорбан;
- Iаморан а, практикин а декхарш кхочушдархьама, йешаран тайп-тайпана кепаш (довзаран, талларан, къастийна, лахаран) каро;
- Текстана хаттарш хIитто, и схьайийцаран а, изложени йазйаран а план хIотто;
- Шаьш йеша лаам гайтар, авторан цIарна, говзаран жанрана, киншкина йолчу иллюстрацина тIе а тийжаш, шайн йешаран сатийсар билгалдар;
- Фольклоран говзарш ролашца йеша, уьш драме йерзорехь дакъалаца;
- Нийсархошца долчу литературин темина дийцаре даршкахь дакъалаца, шайн хьежамийн бух бало;
- фольклоран материала тIехь кхолларалин белхан кхочушбан (туьйранан чаккхе, хIетал-метал кхоллар, дакъалоцуш верг (турпалхо) хийца а хуьйцуш, схьайийцар).

Предметан жамIаш дешаран шерашца

1-ра класс

дешархочунна **Iемар ду:**

– нохчийн литературин говзарийн маьIна даккхаран элементарни кепаш карайерзо;

– нохчийн литературин говзарш йешаран зеделлачух къамел шардарехь пайдаэца: ладоьгIна/йешна текст йийцаре йарехь дакъалаца;

– дешан маьIнех совнаха хаамаш бовзархьама Iаматан дошамах пайдаэца;

– шайн харжамца байтийн говзарш дагахь йийца;

– шерра хезаш йеша, саца а соцуш дешдакъошца а, дийнна дешнашца а, йешаран индивидуальни болар тидаме а оьцуш;

– лерсица схьалаьцначу а, ткъа иштта классехь йешначу а йоцачу говзарийн чулацамах кхета, царна йукъара коьрта логически дакъош къасто а;

– йешначун маь1нех а кхеташ, текстан маркировка йина меттигаш шайн дагахь йеша;

– тайп-тайпанчу авторийн 3-4 байт дагахь 1амо;

– киншки тIехь «Чулацам» йа «Корта» агIо каро; «Чулацамна» тIе а тийжаш, киншки тIехь оьшу говзар каро;

– говзаран текстехула хаттарш дан а, текстах пайда а оьцуш, жоьпаш дала а;

– прозехь йазйина говзар байтах къасто;

– фольклоран кегий жанраш къасто: хIетал-метал, дагардар, чехкаалар, аганан илли;

– текстехь исбаьхьаллин суртъагоран гIирсаш (йух-йуха алар; дешнийн хьастаран-жимдаран кеп, айдаран а, хаттаран а хьаьркаш, рифмаш) каро;

– туьйранийн сюжетан-композицин башхаллаш къасто;

– йешначун чулацамах кхета; кхета а кхеташ, йешаран интонаци, болар а, тестан башхаллашца догIуш, оьшу соцунг1аш а харжа;

– исбаьхьаллин говзар (цуьнан фрагменташ) ролашца а, зIенаца а йеша;

– иллюстрацешка хьовса а, текстан цхьаьнайогIучу фрагментаца йа коьртачу ойланца (синхаамца, сагатдарца) уьш йуста а;

– фольклоран кегий жанраш (хIетал-метал, дагардар, аганан илли) практикехь карайерзо а, суртхIотторан гIирсийн (йиш-маIаш, уьшарш, интонаци) гIоьнца церан инсценировка йан а;

– билггалчу текстaшна йогIу иллюстрациш каро, текстaш а, иллюстрацеш а вовшашца йуста;

– говзаршна суьртийн репродукцеш лаха, говзаран идеяца бог1уш болу мукъамаш харжа.

2-г1а класс

дешархочунна Iемар ду:

– йешначун оьздангаллин чулацамах кхета, турпалхойн леларш оьздангаллин барамашца дуста;

– нохчийн литературин говзарш йешаран процессехь йешаран хаарш шардар: хезаш а, дагахь а йеша, исбаьхьаллин а, дешаран а текстийн маьІна даран приемех кхета;

– нохчийн литературин говзарш йешаран зеделлачух къамел шардарехь пайдаэца: ладоьгІна/йешна текст йийцаре йарехь дакъалаца, текстана тІе а тийжаш, шена хетарг тІечІагІдан**;**

– шайн йешаран гуо хьоле бан;

– йешначу а, ладоьгІначу а говзарех хетарг искусствон кхечу кепех хиллачу синІаткъамца дуста;

– дийнна дешнаш хезаш деша, индивидуале таронашка хьаьжжина, йешаран чехкалла жим-жимма алсам а йоккхуш;

– довзаран а, бІаьргтохаран а, хаьржинчу а, талламан а йешаран процесссехь дагахь йеша;

– доцца монологан алар хІотто: хьехархочун хаттарна доца а, даьржина а жоп;

– шеца къамел дечуьнга ладогІа (хьехархочуьнга а, классехь цхьаьна доьшучаьрга а): цхьамма делла жоп тІаьххье ца дала, кхечо делла жоп керлачу чулацамца тІедуза;

– нохчийн литературин 2–3 классикан цІе йаккха;

– кхузаманан 2–3 йаздархочун (поэтан) цІе йаккха;

– говзарийн цІерш йаха а, церан чулацам боцца схьабийца а;

– дукхавезачу авторнан говзарийн цІерш йаха а, церан чулацам боцца схьабийца а;

– говзаран тема а, коьрта маьІна а билгалдан (хьехархочун гІоьнца);

– говзарийн турпалхойн амалийн (церан цІерш, портреташ, къамел) а, церан леларийн а мах хадо а, характеристика йала а;

– Дешнийн маьІнех кхетархьама МаьІнийн дошамах пайдаэца.

– хьехархочо йоьшуш йолу текст Іалашонна тІехьажийна тІелацаран буха тІехь аудированин корматалла кхиор;

– йешначун чулацамах болу шен хьежам барта бовзийта;

– тайп-тайпанчу авторийн 6–8 байт дагахь схьайийца (харжамца);

– жимачу бараман текст йуха схьайийца;

– ишколин библиотекехь киншкаш а, берийн муьран журналаш а хоржучу хенахь мужалтан чулацамах а, ткъа иштта «Чулацам» йа «Корта» агІонах а пайдаэца;

– дарсашкахь бечу балха йукъа хрестоматин а, ткъа иштта цІерачу а, школин а библиотекийн киншкара тексташ йало;

– говзаран текстана хаттарш дан а, хаттаршна жоьпаш дала а;

– туьйра а, дийцар а вовшах къасто;

– авторийн берийн поэзехь фольклоран жанрийн башхаллаш каро: туьйранан, дагардаран, чехкааларан, аганан иллин сюжетни-композицин башхаллаш;

– дуьнене поэтически хьежам хиларан башхалла стенца йу кхета;

– дуьнене поэтически хьежам байташкахь гайтина ца Іаш, прозехь а гойтуш хилар гучудала;

– йешначун чулацамах кхета;

– текстан башхаллица догІуш ма-хиллара оьшуш долу болар а, соцунгІаш а, азъайдар а кхета а кхеташ, харжа;

– исбаьхьаллин говзарш ролашца а, кар-кара луш а йеша;

– программехь билгалйина исбаьхьаллин говзарш лерсица синхааме тІеэца;

– поэзин а, прозин говзарш къегина (къаьсташ) йеша;

– исбаьхьаллин говзарш ролашца а, кар-кара луш а йеша;

– программехь билгалйина исбаьхьаллин говзарш лерсица синхааме тІеэца.

3-г1а класс

дешархочунна Іемар ду:

– нохчийн литерутурин говзарш Іаморан буха тІехь нохчийн меттан хьасене-эстетикин таронех кхета;

– ненан меттан литературех къоман эхь-бехк а, ламасташ лардаран а, схьакховдоран а къоман-культурин гІирс санна мехаллех кхетар;

– турпалхойн леларийн оьздангаллин мах хадо а, цуьнан бух бало а;

– нохчийн литературин говзарш йешаран процессехь йешаран корматталла шарйан: хезаш а, дагахь а йеша, исбаьхьаллин а, Іилманан а, дешаран а текстийн анализ йаран а, маьІна даран а зеделларг хила;

– нохчийн литературин говзарш йешаран зеделлачух къамел шардарехь пайдаэца: ладоьгІна/йешна текст йийцаре йарехь дакъалаца, текстана тІе а тийжаш, шена хетарг тІечІагІдан; йешначу йа ладоьгІначу текстан кепе хьаьжжина, и схьайийца (йерриге йа йоцца), дакъалоцучу турпалхойн цІарах литаретурин говзар схьайийца;

– текстах кхетархьама а, кхин совнаха хаамаш бовзархьама а куьйгаллин хьостанех пайдаэца;

– йешаран индивидуале болар тидаме а оьцуш, нийса а, къаьсташ а дийнна дешнаш хезаш деша;

– хьалха довзаран йешарехь а, йуха бIаьртохаран йешарехь а, харжаман а, йуха талларан йешарехь а дагахь йеша;

– Iамочу говзарийн авторийн – йаздархойн а, поэтийн а цIерш йаха, церан говзарийн цIерш йаха а, классехь йешначу текстийн чулацам боцца схьабийца а;

– дукха везачу литературин турпалхочух дийца;

– турпалхочуьнга йолу авторан ойла билгалйан;

– говзарийн турпалхойн мах хадо; тайп-тайпанчу говзарийн турпалхойн амалш вовшашца йуста;

– тайп-тайпанчу авторийн 6–8 байт дагахь йеша (харжамца);

– элементашца киншка йовза (автор, цIе, «Чулацам» агIо, иллюстрациш);

– шаьш киншка харжа а, цуьнан элементашца киншкин чулацам бовза а;

– билгалйина киншкаш шаьш йеша;

– йешначу говзарийн турпалхойх мах хадоран ойла йовзийта;

–дошамашца шаьш болх бан;

– дийнатех лаьцна, инзаре-тамашийна, Iер-дахаран хьокъехь долу туьйранаш вовшех къасто;

– дийцар а, туьйра а вовшех къасто;

– дийнатех лаьцначу туьйранан кхиарх кхета;

– литературин а, фольклоран а жанрашна йуккъера дозанийн лелаш хилар ган (дийцарна йукъахь туьйранан элементаш хила а тарло, инзаре-тамашийначу туьйранехь – дийнатех элементаш а);

– дуьненан тайп-тайпанчу халкъийн туьйранашкахь «лелаш йолу» сюжеташ («лелаш долу туьйранийн дийцарш») каро;

– йешначун чулацамах кхета; йешаран башхаллашца йогIуш йолу соцунгIа йан, азъайдар а, йешаран болар а харжа;

– программица билгалйина йолу исбаьхьаллин говзарш лерсица тIелаца а, шайна хетарг барта схьадийца а;

– литературин текстан а, суртдилларан а, музыкин а говзарийн маьIна дан, (гиначух, йешначух, хезначух шайн ойла а, синхаамаш а бовзийта);

– метафорийн, олицетворенийн, эпитетийн къоман шайтапана ган а, текстехь исбаьхьаллин къегина хиларан г1ирсаш ган а хаа;

– литературин текстийн диалогийн йаккхийчу фрагментийн инсценировкашкахь (ролашца ловзорехь) дакъалаца;

– байтан а, прозин а тексташ хезаш йеша;

– дийнатех туьйра а, инзаре-тамашийна туьйра а вовшах къасто;

– инзаре-тамашийнчу туьйранан башхаллаш къасто;

– Іамат тІерачу иллюстрацишка хьовса, музыкин говзаршка ладогІа, исбаьхьаллин тексташа а, суртдилларан говзаршца а царна тІехь гайтинчу ойланийн, синхаамийн, сагатдарийн хьежамца уьш йуста;

– барта а, йозанца а (аларца а/йа йоццачу сочиненица) литературин а, суртдилларан а, музыкин а говзарш йийцаре йечу хенахь шайн хилла ойланаш а, тидамаш а бовзийта;

– гуларш хІитторан алгоритм карайерзон: монографийн, жанрийн а, тематически а (шаьш терминаш – гуларийн къастамаш – лелош).

4-г1а класс

дешархочунна **Іемар ду:**

– амал кхиарехь а, шен культура билгалйаларехь а нохчийн литературин механлех кхета;

– исбаьхьаллин текстан турпалхойн позицеш билгалйан, исбаьхьаллин текстан авторан позицеш билгалйан;

– нохчийн литературин говзарш йешаран процессехь йешаран говзалла лакхайаккха: хезаш а, дагахь а йеша, исбаьхьаллин а, Іилманан а, дешаран а текстийн маьІна даран а, анализан а, хийцаран а коьрта кепаш карайерзо а;

– къамел шардархьама нохчийн литературин говзарш йешаран зеделлачух пайдаэца: ладоьгІна/йешна текст йийцаре йарехь дакъа, цу текстана тІе а тийжаш, шена хетарг тІечІагдІан а, бух бало а; йешначун йа ладоьгІначун чулацам текстан кепе хьаьжжина, схьайийцаран (йерриге йа йоцца) кепехь бовзийта; йешначу говзарийн буха тІехь барта дийцар хІотто, хьасене хиларан декхарш тидаме а оьцуш (тайп-тайпанчу ладогІархошна);

– оьшуш йолу литература ша харжа, шен йешаран гуо кхолла а, шорбан а;

– текстах кхетархьама а, кхин сов хаамаш бовзархьама а куьйгаллин хьостанех пайдаэца.

– довзаран а, бІаьргтохаран а, хаьржинчу а, талламан а йешаран процесссехь дагахь йеша;

– говзаран тема а, коьрта ойла а билгалйан; текст маьІнийн дакъошка йекъа, текстан план хІотто а, йухасхьайийцарехь цунах пайдаэца а; текст йоцца а, ма-йарра а йухайийца;

– классехь Іамийнчу литературин коьртачу говзарийн чулацам бовзийта а, церан авторш а, цІерш а билгалйан а;

– «СтелаІад» цІе йолчу берийн журналан текстийн а, материалийн а буха т1ехь говзарийн жанраш къасто;

– говзарийн турпалхойн амалийн мах хадо; цхьана а, тайп-тайпанчу а говзарийн турпалхойн амалш вовшашца йуста; авторна турплахочуьнга болу хьежам билгалбан;

– байтин говзарш йа цу йукъара кийсакаш (харжамца) дагахь йеша, йешаран хотІах лаьцна классерчара олург паргІат тІелаца;

– литературин говзарх йа турпалхочух ша аьллачунна бух балор, говзар йуккъерчу фрагменташца йа къаьстинчу могІанашца и тІечІагІдан;

– элементашца киншка йовза (автор, цІе, титульни агІо, «Чулацам» агІо, аннотаци, иллюстрациш);

– къаьстинчу говзарна а, говзарийн гуларна а аннотаци хІотто;

– тайп-тайпан декхарш кхочушдаран Іалашонца библиотекехь ша киншка харжа (магийнчу спискаца йешар; билггалчу темина барта хаам кечбар);

– йешначу говзарийн турпалхойн мах хадор довзийта, классерчарна хетарг гІиллакхехь тІелаца;

– хааман тайп-тайпанчу хьостанашца ша болх бан (дошамаш а, тайп-тайпана справочникаш а йукъалоцуш);

– исбаьхьаллин культурин кхиаран коьрта некъ ган: халкъан кхолларалли тІера авторийн кепашка кхаччалц;

– халкъан говзарш авторийнчарах къасто;

– авторийн литературехь исбаьхьаллин вастийн гІирсаш каро а, вовшах къасто (дустар, олицетворени, гипербола («даздар» олу), контраст, йух-йуха алар, рифмин тайп-тайпана кепаш) а.

– дуьненан халкъийн, нохчийн а, оьрсийн а туьйранашкахь мифашкахула дуьне довзаран башхаллаш;

– байтан маьІнин а, поэта хаьржинчу байт кхолларан кепан а зІе каро (классикин а, кхузаманан а поэзин масалш тІехь);

– исбаьхьаллин говзар кхолларехь йаздархочун (поэтан, художникан) кхолларалли биографин ролах кхета;

– исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашна (литературин, музыкин, суртдилларан) йукъайогІу говзарш церан тематически цхьаьнайарца йуьстина ца Іаш, церан авторийн дуьнене хьежаман буха тІехь (говзарехь гайтина йолу ойланаш) а йуста йиш йолуш хилар;

– байтийн а, прозин а текст хезаш йеша:

– классерчаьрца литературин а, суртдилларан а, музыкин а говзарш царна тIехь гайтинчу ойланийн, синхаамийн, сагатдарийн хьежамца йийцаре йар;

– барта а, йозанца а (аларца а/йа йоццачу сочиненица) литерутурин а, суртдилларан а, музыкин а говзарш йийцйаре йечу хенахь шайн хилла ойланаш а, тидамаш а бовзийта.

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

Белхан программа кечйечу хенахь тематикин план хIотторехь тидаме эцна хила йеза дешаран-методически материалаш йолу (мультимедин программаш, электронан Іаматаш а, задачникаш а, электронан библиотекаш, виртуалан лабораториш, ловзаран программаш, цифровой Іаморан ресурсийн коллекциш) электронан (цифровой) Іаморан гІирсех пайдаэцаран таронаш, пайдаэцархойн тайп-тайпана тобанаш Іаморехь а, кхетош-кхиорехь а шайх пайдаоьцуш йолу а, электронан (цифровой) кепехь схьайелла а йолуш, ИКТ-н дидактикин таронаш кхочуш а йеш, шайн чулацам дешарх долчу низамца цхьаьнабогІуш а болуш (Йуххедиллар 3).

Авторски программаш х1иттийнчеран йа хьехархойн-предметникийн йиш йу сахьташ дешарна болу дифференцированни хьежам тидаме а оьцуш, д1асадекъа.

1 КЛАСС (33 сахьт)

Программин чулацам	Дешархойн гІуллакхаллин коьрта кепаш
Абатал хьалхара мур (къамел кхиор) – 5 ч.	
Пачхьалкхан а, къоман а билгалонаш (шатлакхан илли, хІост). Беснаш. Светофор. Школехь. Іаламан дуьне (цІера дийнаташ а, акхарой а, олхазарш, сагалматаш, дитташ, хасстоьмаш, стоьмаш).	Дешархошкахь т1екаренан а, вовшашца йолчу йукъаметтигийн а, дешаре бакъонаш а, барамаш а кхиор а, дешаре синк1ам ларбар а. Нийсачу т1аьхьахьалхаллехь д1ах1иттийнчу сюжетни суьртийн серица болх: гайтинчу суьртийн анализ, сюжет йийцаре йар, суьрташна т1е а тийжаш, барта дийцар х1оттор. Цхьана дийцарш х1итторан жам1ашца дешаран диалог, х1ара йа важа къамелан г1ирсаш лелор нийса хилар йа цахилар дийцар, далогехь дакъалацар, шайн хьежам бовзийтар а, цунна бух балор а. Хьехархочо йешначу текстах кхетар.

КIиранан денош	Сюжетни суьртийн серица, шайн ловзарийн, занятийн, тидамийн, т1етовжаран дешнийн буха т1ехь кегий дийцарш х1иттор.
Абатан мур (йеша 1амор) – 24 ч.	
Байташ, дагардарш, нохчийн абатан элпех хIетал-металш	Нохчийн абат 1аморна т1ехьажийна байташ 1амор. Коллективни ловзаршкахь дагардарех пайдаэцар. Тобанашкахь болх: вовшашка х1етал-металш далар, уьш дастар. Кхолларалли болх: аналогца шайн х1етал-металш х1иттор.
Вайн Даймохк – 10 ч.	
Вайн Даймохк Соьлжа-ГIала Вайн турпалхой Халкъан хазна Махмаев Ж. Дийцар «Бераш вайн хиндерг» йа Арсалиева Л. байт «Соьлжа-ГIала» (вариативни дакъа). Турпалхойх тексташ: Кадыров Ахьмад-Хьаьжа; Нурадилов Ханпаша; Шерипов Асланбек; Висаитов Мовлид	«Родина» «Даймохк» дешан маь1на дийцаре дарехь дакъалацар. Даймахке безам гайтар, и ларбар, 1алашбар мехала хилар дийцаре дар. «Пачхье» кхетам а, Нохчийн Республикин коьртачу г1алин ц1е – Соьлжа-ГIала – йийцаре йар а. Соьлжа-Г1алин йоцца истори йовзар. Д1адаханчу шерийн турпалхойх (ХХ-чу б1ешеран исторически хиламаш) а, шен дахар нохчийн къоман дуьхьа д1аделлачу кхузаманан турпалхочух Кадыров Ахьмад-Хьаьжех а хаарш довзар. «Чулацам» йа «Ц1ерш» аг1онаш киншки т1ехь лахар, «Чулацамна» т1е а тийжаш, оьшу говзар лахар а.

	Текстан хиламийн анализ, Даймехкан дуьхьа адамаша дина г1уллакхаш шайна пайденна динчу г1уллакхех къастор.
Вайн йаздархой – 8 ч.	
Нохчийн йаздархойн кхолларрала йовзар: Айдамиров Абузар. Байт «Нана-мохк». Сулейманов Ахьмад. «Дахаран генаш» поэми йукъара кийсак. Ахмадов Муса. Туьйра «Писулиг». Гацаев Са1ид. Байт «Борз». Халикова Асет. Байт «Зингат»	Нохчийн литературин классикин говзарш а, кхузаманан йаздархойн кхолларалла а йовзар. Байташ дагахь 1амор. Прозаически говзар байтех къастор. Текст дийнна дешнашца, дешдакъойн йешаран элементашца йеша хаар, йешначун чулцамах кхетар, суьртана т1етийжаш а, шайн дешнашца а текст схьайийцар; хаттаршна жоьпаш далар, говзаран синлаттам а, тон а анализировать йар, йешначух дийцар, шайн хьежамна агрументаш йалор, говхаран текстера йа кхечу хьостанашкара тоьшаллаш а далош, къасташ, маь1нин йешар.
Абатал т1аьхьара мур (литературни йешар) – 4 ч.	
Аганан иллеш. Чехкааларш. Дагардарш. Кицанаш. ХIетал-металш. Нохчийн халкъан туьйранаш. Халкъан туьйранаш.	Халкъан барта кхолларалла йовзар. Фольклоран кегий жанраш къастор: хIетал-метал, дагардар, чехкаалар, аганан илли. Текст маь1нин дакъошка йекъар, план х1оттор, суьртийн планаца текст йуха схьайийцар, иллюстрацешца болх, турпалхойн дика йа вон леларийн анализ, дийнна дешнашца кхета а кхеташ текст йешар.

«Хьекъале Іу» йа «Борззий, цхьогаллий, ломмий», «Цхьогаллий, пхьагаллий» (вариативни дакъа)	
Кхечу къаьмнийн литература – 3 ч.	
В. А. Осеева. Дийцарш «Цхьаьна», «Иштта дІа». В. Г. Сутеев. Туьйра «Іаж» Йеша 1амор Дикачу адаман г1уллакхаш. Деза дешнаш. Дийца, муьлхачу басахь хуьлу х1уманаш. Вайн Даймохк. Соьлжа-Г1ала Вайн турпалхой: Кадыров Ахьмад-Хьаьжа Нурадилов Ханпаша.	«ДоттагІалла», «беркат», «дикалла», «къинхьегам безар», «гІиллакх» боху кхетамаш а бевзар бу, адаман дахарехь церан мехаллех а кхетар бу. КхидІа хьур ду хаарш шардар: ойла а йеш, кхета а кхеташ, йешар, йешначу говзарийн турпалхойн леларийн анализ йан; къаьсташ а, кхеташ а дийнна дешнаш дешар. Говзаршна суьртийн репродукцеш лахар, говзаран идеяца бог1уш болу мукъамаш харжар.

Вайн йаздархой: Айдамиров Абузар. Гайсултанов 1умар. Махмаев Жамалди. Ж.Махмаев «Доттаг1алла», «Къоман хазна», «Дей, буьйсий», «Дайна де»,«Бераш вайн хинйолу т1аьхье ю..», «Дуьйло, бераш, делий вай» 1-Хь Хатуев «Зингат» 1.Демеев «Малонче» С.Эдилов «Г1ан», «Беркат»	
ТIаьхьало – 0 с.	

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

2 КЛАСС (68 сахьт)

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
	Дакъа 1. «Даймехкан 1алам. Аьхке. Гуьйре»				
1.1.	Аьхке дагалацар. Ч1ерий дахар. Д. Кагерманов «Дог1а дар» Гуьйренан тидамаш. И. Демеев «Г1а». В. Бианки «Чан к1орнеш лийчор». Э.Мамакаев «Гуьйренан 1уьйре».	6	0	0	https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Дакъа 2. «Г1иллакх-оьздангаллех лаьцна»				
2.1.	Денний, нанний дика хилар. В.Осеева «К1ентий». Э.Мамакаев «Нана». В.Осеева «Йоккха стаг» «Ц1ена хи» Ц1ена хила вай.	8	1	0	https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	Харц лийна 1у. Х1ума яар. Пайхамаро нийсонах лаьцна аьлларг. Хатуев. «Г1иллакх» Б.Дикаев «Берашка-сайн доттаг1шка». **Талламан болх хьалхарчу чийрикна лерина.**				
	Дакъа 3. «Берийн дахар»				
3.1	Ж. Махмаев «Маликатан доттаг1ий.» Т. Ахмадова «Нура». З. Муталибов «Дешархойн къийсадаларш». 1. Гайсултанов «Доллучун шен хан ю». П. Абубакарова «Дешнех ловза».	5			https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Дакъа 4. «Вайн доттаг1ийн дийнаташ»				
4.1	**«Вайн доттаг1ийн дийнаташ»** Х. Берсанов «Бексолтан алаша». Ж. Махмаев «Ши к1еза». Хь. Саракаев «Борзик». Э. Мамакаев «Тхан пису». Э.Мамакаев «Акхарой долчохь» Ш. Макалов «Дехкий дийна муха дисира». А. Тапалаева «Массарна дерг-ловзар». Хь. Саракаев «Х1орш х1ун ю?».	8		0	https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Дакъа 5. «Болх-доккха хазахетар»				
4.1.	**Талламан болх шолг1ачу чийрикна лерина** З. Муталибов «Муьлхха а болх оьшуш бу»	7	1	0	https://desharkho.ru/

	Ж.Махмаев «Маликат». 1. Гайсултанов «Пхьола». Д. Кагерманов «Говзанчаш». Х.Ошаев «Ши накъост». Г. Балл «Цхьана меттехь ца соцу мало».				https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Дакъа 6. «1а»				
6.1	1.Мамакаев «1а», Э. Мамакаев «Керла шо». Туьйра «1аьнан оьг1азло», Ж. Махмаев «Салазаш хахкар». Хь. Саракаев «Дарц». Д. Кагерманов «Г1ура – дада». Хь. Саракаев «Х1ара маца хуьлу?».	7			https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Дакъа7. «Вайн Даймохк»				
7.1	**«Вайн Даймохк»** Нефтах х1ун йоккху? 1. Кусаев «Сан Г1ала». Хиш. Вайн хиш чохь хуьлу ч1ерий. Ж. Махмаев «Машар».	4	1		https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
7.2	**«Б1аьсте, б1аьсте йеъна кхечи!»** Хь. Сатуев «Вайн бераш». **Талламан болх кхоалг1ачу чийрикна лерина.** Л. Н. Толстой «Б1аьсте».	11	1		

	Хь. Саракаев «Х1ун ю иза?». 1.Гайсултанов «Б1аьста хьуьнхахь». Д. Кагерманов «Алкханчаш». В. Бианки «Пхьагал дитта т1ехь». «Муха дог1а деза синтар». Д.Кагерманов «Со а воьду». Н.Н. Носов «Хорсамех лаьцна» (2с.).				
	Дакъа 8. Нохчийн халкъа барта кхолларалла»				
8.1	Цицигий, дахкий. Кицанаш. Х1етал-металш. Чехкааларш. Дагардарш. Туьйра «Майра пхьагал». Туьйра «Цаьпцалгий, зингаттий». Туьйра «Газа-гуьзалггий, сира борззий», Туьйра «Зуй, пхьагаллий». **Талламан болх доьалг1ачу чийрикна лерина.** Туьйра «Борззий,цхьогаллий,ломмий»	12	1		
	Дакъа 8. Жам1даран таллар				
8.1	Контрольни болх /Тестировани/		4		
Дерриг:		68	4		
Программица сахьтийн барам	**68**				

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

3 КЛАСС (68 сахьт)

№п/п	Программин дакъойн а, темийн а ц1ераш.	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьта ш	Таллам ан белхаш	Кхолла раллин белхаш	
Дакъа 1. Даймехкан косташ.					
1.	А. Сулейманов «Даймахкана, вайн халкъана», «Ирс, ахь х1ун до? Стенга доьду?» Ш. Арсанукаев «Б1ешерийн къийсамехь».	2			https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		**2**			
Дакъа 2. Аьхке а, гуьйре а.					
2.	Ш. Арсанукаев «Аьхкенан 1уьйре». М. Сулаев «Дог1а деанчул т1аьхьа». Д. Кагерманов «Аьхке». З. Муталибов «Оха болх а бо, деша а доьшу». Ж. Махмаев «Мангалкомарш». Хь .Хасаев «Комаьрша хьун». Хь. Осмиев «Гуьйре». Х. Эдилов «Гуьйре». Хь. Хасаев «Гуьйре т1екхочуш». Д. Кагерманов «Г1арг1леш, «хабарш» а дуьйцуш». Э. Мамакаев «Гуьйренан суьрташ».	10	1		https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		**10**	**1**		
Дакъа 3. Вайн Даймохк.					
3.	Вайн республика. Д. Кагерманов «Сан Кавказ». Ш. Рашидов «Даймахке безам».	2			https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		**2**			

Дакъа 4. Іалам лардар – иза Даймохк ларбар ду.					
4.	М. Пришвин «Сан Даймохк». Р. Ахматова «Эвлахь». Хь. Хасаев «Бен». Хь. Саракаев «Асвадан адамалла». 1. Гайсултанов «Экскурси». Хь. Хасаев «Бохам».	7			https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		**7**			
Дакъа 5. Берийн дахар.					
5.	Хь. Саракаев «Тхойшинна эсий дажо лаьа». Ж. Махмаев «Коран ангали». Гайсултанов «Яраг1и». Хь. Саракаев «Ж1ов, морзаххий, херх схьаоьций». І. Чантиев «Стенна вара Мурад г1айг1ане». З. Муталибов «Мустапан каранаш». Д. Кагерманов «Мазлаг1ехь». 1. Гайсултанов «Уггар механлиг».	10	1		https://desharkho.ru/ www.urok95/ru
Дерриг:		**10**	**1**		
Дакъа 6. Даймохк вай къинхьегамца хьестабо.					
6.	М. Сулаев «Лаьттана гергахь ваьшна т1ера декхарш». Р. Нашхоев «Соьга йуха хабар дийцало». Ш. Арсанукаев «Сан йиша». Т. Закаев «Сох а хир ву г1ишлойархо». М. Ахмадов «Асарахь».	5			https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		**5**			
Дакъа 7. 1а.					
7.	М. Сулаев «Лайн чимаш», «1а дулуш». Хь. Хасаев «Хьуьнхахь 1а». Ж. Махмаев «Ло деана». Д. Кагерманов «1аьнан хьаша». І. Мамакаев «Іа». І. Гайсултанов «Цергков». Ш. Рашидов «1ай». Хь. Саракаев «Дуьххьарлера хьуьнар». Ш. Арсанукаев «1аьнан суьйре». І. Чантиев «1аьнан а, аьхкенан хилла къовсам».	11			https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		**11**			
Дакъа 8. БІаьсте йогІу, бІаьсте йогІу!					
8.	М. Сулаев «Б1аьстенца дека лаьттан зевне илли», « Б1аьсте». І. Гайсултанов «Б1аьсте т1ейог1уш». І. Мамакаев «Б1аьстенан юьхь». В. Саидов «Барх1алг1а март». Хь. Саракаев « Мамина совг1ат». Хь. Хасаев «Хьуьнан акхарой б1аьста», «Зевне хьеший». Хь. Сатуев	12	1		https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	«Б1аьсте йог1у», «Б1аьстенан дог1а». І. Гайсултанов «1алам хаздан деза». Д. Кагерманов «Арахь».				
Дерриг:		**12**	**1**		
Дакъа 9. Халкъан барта кхолларалла.					
9.	Туьйранаш, шира дийцарш. Бабин Ч1ирдиг. Ден весет. Бекхам. Тешам боцу лулахой.	5	1		https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		**5**	**1**		
10.	Контрольни болх /Тестировани/	4			
Дерриг		**4**			
Программин сахьтийн барам		**68**			

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

4 КЛАСС (68 сахьт)

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цІераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхолларалл ин белхаш	
1.1.	Хь. Хасаев. «Беркате аьхке З. Сулейманова. «Аьхкенан сурт» 1.Мамакаев. «Дагалецамаш З. Сулейманова. «Ч1ег1ардиг» М. Мамакаев. «Гуьйре»	7	0	0	https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	Хь. Хасаев. «Шийла 1уьйре» Ш. Окуев. «Гуьйре».				
Дерриг:		7	0	0	
2.1 .	Таймин Биболатан илли Эла Мусосттий, Адин Сурхой. Эла Мусосттий, Адин Сурхой. Астаг1а Тимар Астаг1а Тимар Гайсултанов. «Йуург ца хилча» Гайсултанов. «Йуург ца хилча» Талламан болх (хьалхарчу чийрикна лерина) П. Хатуева. «Къонах хьанах олу?».	9	1	0	https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.2	**Вайн республика-Нохчийчоь** В. Баширов. «Сан хьоме Нохчийчоь» Т. Ахмадова, 1. Алиев. «Декалахь сан илли» С. Яшуркаев. «Пасха» С. Яшуркаев. «Пасха» М. Ахмадов. « Нохчийн хиш»Арсанукаев Ш.	5			https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.3	**Вайга туьйранаша кхойкху** «Муьлха йоккха хилла?» Чантиев. «Хьекъал тоьлла» А. Дадуев. «Мара байна Салман» А. Дадуев. «Мара байна Салман» «Къоьллел хьекъал тоьлла». «Къоьллел хьекъал тоьлла». З. Джамалханов. « Хьекъал долу йо1 а кхиэлахо а» З. Джамалханов. « Хьекъал долу йо1 а кхиэлахо а» Талламан болх (шолг1ачу чийрикна лерина) З. Джамалханов. «Хьекъал долу воккха стаг а, къиза эла а » З. Джамалханов. «Хьекъал долу воккха стаг а, къиза эла а »	16	1	0	https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	Оххlай Оххlай Махана аьлла баркалла 1.Гайсултанов Дашо бlараш 1.ГайсултановДашо бlараш				
Дерриг:		30	2	0	
3.1 .	С. Бадуев «Со кхин хьуна декар дац. » С. Бадуев «Со кхин хьуна декар дац. » С. Бадуев «Дуьйлало» М.Мамакаев «Хьуьнхахь» 1.Мамакаев «Даймохк» 1.Гайсултанов. «Диканиг» 1.Гайсултанов. «Диканиг» 1.Гайсултанов «Цунна хlунда хаьа дерриг а? 1.Гайсултанов «Цунна хlунда хаьа дерриг а? Х.Эдилов «Ло догlуш» Талламан болх (кхоалгlачу чийрикна лерина)	11	1	0	https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.2	**Сийлахь-доккхачу зеран муьрехь** Хь. Саракаев «Синтем боцу денош» Хь. Саракаев «Синтем боцу денош» 1.Зайнутдинов «Кlентан дуьхьа» 1.Зайнутдинов «Кlентан дуьхьа» 1.Ахмадов «Баьпкан йуьхк» 1.Ахмадов «Баьпкан йуьхк»	6			https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.3	**Болх бе,халкъан дуьхьа ваха-** 1.Гайсултанов «Йухаверза йиш яц» 1.Гайсултанов «Йухаверза йиш яц» Х.Берсанов. «Жима Зарет» 1.Гайсултанов.«Совгlаташ» 1.Гайсултанов.«Совгlаташ»	14	1		https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

	1.Гайсултанов «Ч1ег1ардиган бен» 1.Гайсултанов «Ч1ег1ардиган бен» С. Гацаев. «Эх1, хьо мерза илли » З.Джамалханов «8-г1а Март» Ш.Рашидов «Ахьа суна гечделахь» Талламан болх (доьалг1ачу чийрикна лерина) 1.Мамакаев»Б1аьстенан 1уьйре» З.Сулейманова «Зу халхайолу» З.Сулейманова «Зу халхайолу»				
Дерриг:		31	2	0	
8.1	Контрольни болх /Тестировани/		4		
Дерриг:			4		
Программица сахьтийн барам	**68**				

Разделаш Іамо билгалдинчу сахьтийн барам хьехаман амалехь ду, кегий дешархой кечбаран тІегІанца а, дешаран хьукмато предмет Іамо билгалдинчу сахьтийн барамца а догІуш, хийцамаш бан йиш йолуш ду. Иштта, Іамо йукъайиллинчу материалан цхьана декъах пайдаэца мегар ду классал арахьарчу йешаран литературин декъехь а.

Приложение 1

к рабочей программе учебного предмета «Литературное чтение на родном (чеченском) языке»

ПОУРОЧНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ ПРОГРАММЫ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА «ЛИТЕРАТУРНОЕ ЧТЕНИЕ НА РОДНОМ (ЧЕЧЕНСКОМ) ЯЗЫКЕ» ДЛЯ 1-4 КЛАССОВ

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

1 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолла раллин белхаш		
Абатал хьалхара мур (къамел кхиор) 5 с.						
1.	Новкъахь.Школехь.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
2.	Ц1ера дийнаташ. З1акардаьхни. Акха дийнаташ. Вайн махкара олхазарш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3.	Сагалматаш. Акха стоьмаш Стоьмаш. Хасстоьмаш.	1	0	0		dikdosham/ru/
4.	Ахархойн г1ирсаш. Ялташ. 1алам.	1	0	0		dikdosham/ru/
5.	Дийнан раж. Сурсаташ	1	0	0		https://ps95.ru/
Абатан мур (йеша 1амор) 24 с.						

6	Аьзнаш а,элпаш а А,а, У, у.	1	0	0		dikdosham/ru/
7	Аьзнаш а,элпаш а О,о, И,и	1	0	0		https://ps95.ru/
8	Аьзнаш а,элпаш а Л,л, М.м	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
9	Аьзнаш а,элпаш а С, с, Р,р	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
10	Аьзнаш а,элпаш а Х, х, Б,б	1	0	0		dikdosham/ru/
11	Аьзнаш а,элпаш а Д , д, Е,е	1	0	0		https://ps95.ru/
12	Аьзнаш а,элпаш а Н, н, Т,т	1	0	0		https://ps95.ru/
13	Аьзнаш а,элпаш а В, в, З,з	1	0	0		dikdosham/ru/
14	Аьзнаш а,элпаш а Й, й, К,к	1	0	0		https://ps95.ru/
15	Аьзнаш а,элпаш а П, п, Э,э	1	0	0		https://ps95.ru/
16	Аьзнаш а,элпаш а Ш, ш, Ц,ц	1	0	0		dikdosham/ru/
17	Аз а, элп а 1.	1	0	0		https://ps95.ru/
18	К1еда хьаьрк (ь) Ч1ог1а хьаьрк(ъ)	1	0	0		https://ps95.ru/
19	Аьзнаш а,элпаш а Хь, хь, Кх,кх	1	0	0		dikdosham/ru/
20	Аз а, элп а Къ, къ	1	0	0		https://ps95.ru/

21	Аьзнаш а,элпаш а Г, г, Г1,г1	1	0	0		dikdosham/ru/
22	Аьзнаш а,элпаш а Аь, аь, Оь,оь	1	0	0		https://ps95.ru/
23	Аз а, элп а Уь, уь	1	0	0		https://ps95.ru/
24	Аьзнаш а,элпаш а Ч, ч, Ч1,ч1	1	0	0		dikdosham/ru/
25	Аьзнаш а,элпаш а Т1,т1, Ж,ж	1	0	0		dikdosham/ru/
26	Аьзнаш а,элпаш а Х1, х1, К1,к1	1	0	0		https://ps95.ru/
27	Аьзнаш а,элпаш а Ю, ю, Юь Аьзнаш а,элпаш а Я, я, Яь	1	0	0		https://ps95.ru/
28	Аьзнаш а,элпаш а Ц1 ц1, П1,п1	1	0	0		https://ps95.ru/
29	Аьзнаш а,элпаш а Ф ф, Ё,ё Элпаш Щ щ, ы	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Абатал т1аьхьара мур (Литературни йешар) 4 с.						
30	Дикачу адаман г1уллакхаш. Деза дешнаш. Дийца, муьлхачу басахь хуьлу х1уманаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
31	Вайн Даймохк.Соьлжа-Г1ала	1	0	0		dikdosham/ru/

	Вайн турпалхой.Кадыров Ахьмад-Хьаьжа.Нурадилов Ханпаша.					
32	Вайн яздархой. Айдамиров Абузар.Гайсултанов 1умар.Махмаев Жамалди. Ж.Махмаев «Доттаг1алла» ,«Къоман хазна» Дей,буьйсий	1	0	0		dikdosham/ru/
33	Ж.Махмаев Дайна де. «Бераш вайн хинйолу т1аьхье ю..» 1-Хь Хатуев «Зингат», 1.Демеев «Малонче» С.Эдилов «Г1ан» Беркат	1	0	0		dikdosham/ru/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		33	0	0		

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

2 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь		Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	Планаца	Билггал	
1.	Аьхке дагалацар.. Ч1ерий дахар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
2.	Д.Кагерманов «Дог1а дар»,	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
3.	«Гуьйренан тидамаш»,	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
4.	Демеев И. «Г1а»,	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
5.	Бианки В. «Чено к1орнеш лийчор».	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
6.	Э.Мамакаев «Гуьйренан 1уьйре».	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
7.	Дений,нанний дика хилар.	1	0	0			https://desharkho.ru/

							https://urok95.ru
8	В.Осеева «К1ентий»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
9	Э.Мамакаев «Нана» В.Осеева «Йоккха стаг»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
10	Ц1ена хи .Ц1ена хила вай?	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
11	Харцлийна 1у. Х1ума яар. Пайх1амаро нийсонах лаьцна аьлларг	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
12	1-Хь.Хатуев «Г1иллакх».	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
13	Б.Дикаев «Берашка-сайн доттаг1ашка»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
14	Ж.Махмаев «Маликатан доттаг1ий».	1	0	0			Тестировани
15	Т.Ахмадова «Нура»»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
16	З.Муталибов «Дешархойн къийсадаларш».	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
17	1.Гайсултанов «Доллучун шен хан йу».	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

18	**Талламан болх** (1-ра триместр)	1	**1**	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
19	П.Абубакарова «Дешнех ловза»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
20	Х.Берсанов «Бексолтин алаша.	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
21	Ж.Махмаев «Ши к1еза»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
22	Хь.Саракаев «Борзик»,	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
23	Э. Мамакаев «Тхан пису»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
24	Э.Мамакаев «Акхарой долчохь»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
25	Ш.Макалов «Дехкий дийна муха дисира»..	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
26	А.Тапалаева « Массарна дерг-ловзар»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
27	Хь.Саракаев «Х1орш х1ун ю?».	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
28	З.Муталибов «Муьлхха а болх оьшуш бу»..	1	0	0			Тестировани

29	Ж.Махмаев «Маликат».	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
30	1.Гайсултанов «Пхьола».	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
31	Кагерманов. «Говзанчаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
32	Х.Ошаев «Ши накъост »	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
33	Г.Балл «Цхьана меттехь ца соцу мало».	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
34	1.Мамакаев «1а»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
35	Э.Мамакаев «Керла шо»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
36	Туьйра «1аьнан оьг1азло»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
37	Ж.Махмаев «Салазаш хахкар»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
38	Хь.Саракаев «Дарц».	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
39	Д.Кагерманов Г1ура-дада».	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

40	**Талламан болх** (2-ра триместр)	1	**1**	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
41	Хь.Саракаев «Х1ара маца хуьлу	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
42	«Нефтах х1ун йоккху?».	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
43	1адиз Кусаев «Сан г1ала»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
44	«Хиш» «Вайн хиш чохь хуьлу ч1ерий»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
45	«Ж.Махмаев «Машар»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
46	Хь.Сатуев «Вайн бераш»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
47	Л.Н.Толстой «Б1аьсте»	1	0	0			Тестировани
48	Хь.Саракаев «Х1ун ю иза?».	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
49	Гайсултанов «Б1аьста хьуьнхахь».	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
50	Д.Кагерманов «Алкханчаш»,	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

51	В.Бианки»Пхьагал дитта т1ехь»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
52	«Муха дог1а деза синтар»,	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
53	Д.Кагерманов «Со а воьду»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
54	Талламан болх	1	**1**	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
55	Н.Носов «Хорсамах лаьцна»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
56	Н.Носов «Хорсамах лаьцна»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
57	Цициггий,дахкий(берийн ловзар)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
58	Кицанаш,	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
59	Х1етал-металш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
60	Чехкааларш,	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
61	Дагардарш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

62	«Майра пхьагал»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
63	«Цаьпцалггий,зингаттий»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
64	«Газа-гуьзалггий,сира борззий»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
65	«Зуй,пхьагаллий»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
66	**Шеран талламан болх**	1	**1**	0			Тестировани
67	«Цхьогаллий,пхьагаллий»	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
68	«Борззий,цхьогаллий,ломмий»	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		68	4	0			

Нохчийн литературин поурочни планировани

3-г1а класс

№ п/п	Урокан тема.	Сахьтийн барам			Терахь		Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолларалли белхаш	Планаца	Билггал	
Даймехкан косташ. 2 с.							
1	А. Сулейманов «Даймахкана, вайн халкъана», «Ирс, ахь х1ун до? Стенга доьду?»	1	0	0			www.urok95/ru
2	Ш. Арсанукаев «Б1ешерийн къийсамехь».	1	0	0			https://desharkho.ru/
Аьхке а, гуьйре а. 11с.							
3	Ш. Арсанукаев «Аьхкенан 1уьйре».	1	0	0			www.urok95/ru
4	М. Сулаев «Дог1а деанчул т1аьхьа».	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
5	Д. Кагерманов «Аьхке».	1	0	0			https://desharkho.ru/
6	З. Муталибов «Оха болх а бо, деша а доьшу».	1	0	0			www.urok95/ru
7	Ж. Махмаев «Мангалкомарш».	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Хь .Хасаев «Комаьрша хьун».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
9	Хь. Осмиев «Гуьйре».	1	0	0			www.urok95/ru
10	Х. Эдилов «Гуьйре».	1	0	0			https://desharkho.ru/

11	Хь .Хасаев «Гуьйре т1екхочуш».	1	0	0			/dikdosham/ru/
12	Д. Кагерманов «Г1арг1леш, «хабарш» а дуьйцуш».	1	0	0			www.urok95/ru
13	Э. Мамакаев «Гуьйренан суьрташ».	1	0	0			https://desharkho.ru/
Вайн Даймохк. 2с.							
14	Вайн республика. Д. Кагерманов «Сан Кавказ».	1	0	0			https://desharkho.ru/
15	Ш. Рашидов «Даймахке безам».	1	0	0			www.urok95/ru
Іалам лардар – иза Даймохк ларбар ду. 7с.							
16	М. Пришвин «Сан Даймохк».	1	0	0			https://desharkho.ru/
17	Р. Ахматова «Эвлахь».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
18	**Талламан болх** (1-ра триместр)	1	1	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
19	Хь. Хасаев «Бен».	1	0	0			www.urok95/ru
20	Хь. Саракаев «Асвадан адамалла».	1	0	0			www.urok95/ru
21	1. Гайсултанов «Экскурси».	1	0	0			https://desharkho.ru/
22	Хь. Хасаев «Бохам».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Берийн дахар. 11 с							
23	Хь. Саракаев «Тхойшинна эсий дажо лаьа».	1	0	0			www.urok95/ru
24	Хь. Саракаев «Тхойшинна эсий дажо лаьа».	1	0	0			https://desharkho.ru/

25	Ж. Махмаев «Коран ангали».	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
26	Гайсултанов «Яраг1и».	1	0	0			https://desharkho.ru/
27	Хь. Саракаев «Ж1ов, морзаххий, херх схьаоьций».	1	0	0			www.urok95/ru
28	I. Чантиев «Стенна вара Мурад г1айг1ане».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
29	З. Муталибов «Мустапан каранаш».	1	0	0			https://desharkho.ru/
30	Д. Кагерманов «Мазлаг1ехь».	1	0	0			https://desharkho.ru/
31	1. Гайсултанов «Уггар мехалниг».	1	0	0			www.urok95/ru
32	1. Гайсултанов «Уггар мехалниг».	1	0	0			https://desharkho.ru/
33	М. Сулаев «Лаьттана гергахь ваьшна т1ера декхарш».	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Даймохк вай къинхьегамца хьестабо. 5 с							
34	Р. Нашхоев «Соьга йуха хабар дийцало».	1	0	0			www.urok95/ru
35	Ш. Арсанукаев «Сан йиша».	1	0	0			https://desharkho.ru/
36	Т. Закаев «Сох а хир ву г1ишлойархо».	1	0	0			www.urok95/ru
37	М. Ахмадов «Асарахь».	1	0	0			https://desharkho.ru/
38	М. Сулаев «Лайн чимаш».	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
1а. 11с.							
39	М. Сулаев «1а дулуш».	1	0	0			https://desharkho.ru/
40	**Талламан болх** (2-ра триместр)	1	1	0			www.urok95/ru
41	Хь. Хасаев «Хьуьнхахь 1а».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
42	Ж. Махмаев «Ло деана».	1	0	0			https://desharkho.ru/

43	Д. Кагерманов «1аьнан хьаша».	1	0	0			www.urok95/ru
44	I. Мамакаев «Iа».	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
45	I. Гайсултанов «Цергков».	1	0	0			https://desharkho.ru/
46	Ш. Рашидов «1ай».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
47	Хь. Саракаев «Дуьххьарлера хьуьнар».	1	0	0			www.urok95/ru
48	Ш. Арсанукаев «1аьнан суьйре».	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
49	I. Чантиев «1аьнан а, аьхкенан хилла къовсам».	1	0	0			www.urok95/ru
БIаьсте йогIу, бIаьсте йогIу! 13с.							
50	М. Сулаев «Б1аьстенца дека лаьттан зевне илли».	1	0	0			https://desharkho.ru/
51	I. Гайсултанов «Б1аьсте т1ейог1уш».	1	0	0			https://desharkho.ru/
52	I. Мамакаев «Б1аьстенан юьхь».	1	0	0			www.urok95/ru
53	М. Сулаев « Б1аьсте».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
54	**Талламан болх. (Тестировани)**	1	1	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	В. Саидов «Барх1алг1а март».	1	0	0			https://desharkho.ru/
56	Хь. Саракаев « Мамина совг1ат».	1	0	0			www.urok95/ru
57	Хь. Хасаев «Хьуьнан акхарой б1аьста».	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
58	Хь. Сатуев «Б1аьсте йог1у».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
59	I. Гайсултанов «1алам хаздан деза».	1	0	0			www.urok95/ru

60	Хь. Хасаев «Зевне хьеший».	1	0	0			https://desharkho.ru/
61	Хь. Сатуев «Б1аьстенан дог1а».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
62	Д. Кагерманов «Арахь».	1	0	0			www.urok95/ru
Халкъан барта кхолларалла. 6с.							
63	Туьйранаш, шира дийцарш. Бабин Ч1ирдиг.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
64	Йешна говзарш йийцаре йар.	1	0	0			https://desharkho.ru/
65	Халкъан барта кхолларалла. «Ден весет».	1	0	0			https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
66	**Шеран талламан болх**	1	1	0			www.urok95/ru
67	Халкъан барта кхолларалла. «Бекхам».	1	0	0			www.urok95/ru
68	Халкъан барта кхолларалла. «Тешам боцу лулахой».	1	0	0			/dikdosham/ru/
Программица сахьтийн барам		68	4				

НОХЧИЙН ЛИТЕРАТУРИН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

4 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь		Электронни дешаран ресурс.
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолла раллин белхаш	Планаца	Билггал	
Хьомечу 1аламан сурт-7с							
1.	Хь. Хасаев. «Беркате аьхке	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
2.	З. Сулейманова. «Аьхкенан сурт»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
3.	1.Мамакаев. «Дагалецамаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
4.	З. Сулейманова. «Ч1ег1ардиг»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
5.	М. Мамакаев. «Гуьйре»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
6.	Хь. Хасаев. «Шийла 1уьйре»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
7.	Ш. Окуев. «Гуьйре».	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/

Вайн Даймехкан д1адахначунна т1ера-9с							
8	Таймин Биболатан илли	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
9	Эла Мусосттий, Адин Сурхой.	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
10	Эла Мусосттий, Адин Сурхой.	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
11	Астаг1а Тимар	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
12	Астаг1а Тимар	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
13	Гайсултанов. «Йуург ца хилча»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
14	Гайсултанов. «Йуург ца хилча»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
15	П. Хатуева. «Къонах хьанах олу?».	1	1	0			Тестировани
16	В. Баширов. «Сан хьоме Нохчийчоь»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
Вайн республика-Нохчийчоь-5с							
17	Т. Ахмадова, 1. Алиев. «Декалахь сан илли»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/

18	**Талламан болх** **(1-ра триместр)**	1	1	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
19	С. Яшуркаев. «Пасха»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
20	С. Яшуркаев. «Пасха»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
21	М. Ахмадов. « Нохчийн хиш»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
Вайга туьйранаша кхойкху-16ч							
22	«Муьлха йоккха хилла?»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
23	Чантиев. «Хьекъал тоьлла»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
24	А. Дадуев. «Мара байна Салман»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
25	А. Дадуев. «Мара байна Салман»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
26	«Къоьллел хьекъал тоьлла».	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
27	«Къоьллел хьекъал тоьлла».	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/

28	З. Джамалханов. « Хьекъал долу йо1 а кхиэлахо а»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
29	З. Джамалханов. « Хьекъал долу йо1 а кхиэлахо а»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
30	З. Джамалханов. «Хьекъал долу воккха стаг а, къиза эла а »	1	1	0			Тестировани
31	З. Джамалханов. «Хьекъал долу воккха стаг а, къиза эла а »	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
32	Оxx1ай	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
33	Оxx1ай	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
34	Махана аьлла баркалла	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
35	1.Гайсултанов Дашо б1араш	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
36	1.ГайсултановДашо б1араш	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
37	С. Бадуев «Со кхин хьуна декар дац. »	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
Нохчийн къоман баккхий йаздархой- 11с							

38	С. Бадуев «Со кхин хьуна декар дац. »	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
39	С. Бадуев «Дуьйлало»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
40	**Талламан болх** **(2-ра триместр)**	1	1	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
41	М.Мамакаев «Хьуьнхахь»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
42	1.Мамакаев «Даймохк»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
43	1.Гайсултанов. «Диканиг»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
44	1.Гайсултанов. «Диканиг»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
45	1.Гайсултанов «Цунна х1унда хаьа дерриг а?	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
46	1.Гайсултанов «Цунна х1унда хаьа дерриг а?	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
47	Х.Эдилов «Ло дог1уш»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
48	Хь. Саракаев «Синтем боцу денош»	1	1	0			Тестировани

Сийлахь-доккхачу зеран муьрехь-(6с)							
49	Хь. Саракаев «Синтем боцу денош»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
50	1.Зайнутдинов «К1ентан дуьхьа»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
51	1.Зайнутдинов «К1ентан дуьхьа»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
52	1.Ахмадов «Баьпкан йуьхк»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
53	1.Ахмадов «Баьпкан йуьхк»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
54	**Талламан болх**	1	1	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
Болх бе,халкъан дуьхьа ваха-14с							
55	1.Гайсултанов «Йухаверза йиш яц»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
56	1.Гайсултанов «Йухаверза йиш яц»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
57	Х.Берсанов. «Жима Зарет»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/

58	1.Гайсултанов.«Совг1аташ»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
59	1.Гайсултанов.«Совг1аташ»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
60	1.Гайсултанов «Ч1ег1ардиган бен»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
61	1.Гайсултанов «Ч1ег1ардиган бен»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
62	С. Гацаев. «Эх1, хьо мерза илли »	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
63	З.Джамалханов «8-г1а Март»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
64	Ш.Рашидов «Ахьа суна гечделахь»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
65	**Шеран талламан болх**	1	1	0			Тестировани
66	1.Мамакаев «Б1аьстенан1уьйре»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
67	З.Сулейманова «Зу халхайолу»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
68	З.Сулейманова «Зу халхайолу»	1	0	0			https://desharkho.ru/ /dikdosham/ru/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		68	4				

Йуххедиллар 1

Іаморан-методически кхачойар

Іаморан-методически пособиш

I. Дешаран книжка. Белхан тептар. 1-ра класс.

2. Дешаран книжка. Белхан тептар. 2-гІа класс.

3. Дешаран книжка. Белхан тептар. 3-гІа класс.

4. Дешаран книжка. Белхан тептар. 4-гІа класс.

5. Берийн бошмашна а, йуьхьанцарчу классашна а лерина хрестомати. /ХІоттийнарг. Эдилов С.Э. Соьлжа-ГІала, 20І8.

Іилманан литература

Эдилов С.Э. Нохчийн мотт а, керла технологеш а. Соьлжа-ГІала, 20І8.

Арсанукаев А.М. Школехь исбаьхьаллин произведени таллар. Соьлжа-ГІала, 20І3.

Методически литература

Эдилов С.Э. Дагалецамийн денош а, суьйренаш а

Ишколин даздарийн, викторинийн, къовсадаларийн, суьйренийн сценариш. Соьлжа-ГІала, 20І8.

Дошамаш

I. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. М.: ГИИ НС, І96І. 625 а.

2. Абдулкадырова Р.А. Йуьхьанцарчу ишколана лерина суьрташкахь нохчийн-оьрсийн-ингалсан дошам. Соьлжа-ГІала, 20ІІ.

Хаамийн-ресурсни кхачойар

I. desharkho.ru – Нохчийн элекиронни школа.

2. ps95.ru/dikdosham/ - Нохчийн-оьрсийн, оьрсийн-нохчийн онлайн дошам.

Йуххедиллар 2

Урокал арахьа дІайахьа магийнчу мероприятийн перечень

Кху программо иштта йукъалоцу дешархойн урокал арахьара мероприятиш а. «Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» предметан чулацамца догІуш долу урокал арахьара гІуллакхаш билгал а дой, вовшахтуху йуьхьанцарчу классийн дешархойн башхаллаш а,

хьашташ а, Нохчийн Республикин къаьмнийн а, этнокультурин а башхаллаш а тидаме а оьцуш. Урокал арахьарчу гIуллакхан маьIна ду ийманехь кхетош-кхиорна а, оьздангаллин нийса харжам бар кхиорна а тIехьажийна болу культурно-кхолларалин болх дешархоша кхочушбар.

«Ненан (нохчийн) маттахь литературни йешар» предметан чулацамца догIуш, урокал арахьара гIуллакх кхочушдарна леринчу сахьтийн барам дешаран хьукмато билгалбо.

Класс	Мероприятин кеп	Тема	Дешархоша кхочушдечу гIуллакхийн коьртачу кепийн характеристикаш
I	Къамел	Сан дуьххьарлера киншкаш	Презентацига хьовсар. Къамелехь дакъалацар. Хаттаршна жоьпаш далар. Темица догIуш хаттарш дар. Хетарг довзийтар. Йеша киншка харжарх а, киншкица болх баран бакъонех а хаамаш бовзар. Йеша киншка харжар. Йовзаран Iалашонца кишкашка хьовсар.
I	Интегрированни заняти-дезде	Ненан мотт	Къамелехь дакъалацар. Байташ йешар. Иллеш алар, эшарш лакхар. ХIетал-металш дастар.
2	Киншкина реклама йаккхар	Суна дукхайеза киншка	Билгалйинчу темина киншкаш харжар. Билгалйина тема йийцаре йар. Текстан реклама хIоттор. Хаттаршна жоьпаш далар. Реклама йовзийтар. Хетарг довзийтар.
2	Виртуалан гездар	Нохчийн Республика – сан хьоме мохк	Презентацига хьовсар. Республикин гIаланех а, бIаьрла меттигех а болчу хаамашка ладогIар. Къамелехь дакъалацар. Темица йогIу говзарш йешар.

2	Прое ктан болх	Сан доьзал	Проектан болх кхочушбархьама оьшуш йолу материлаш гул а йеш, кечйар. Билгайинчу темина байташ, дийцарш йаздар. Проект кхочушйар а, тергамах чекхйаккхар а (куьйга йина киншка кечйар).
2	Йешархойн къовсадалар	Поэзин дезде	Байташ къастош а, дагахь а йешар. Литературин меттан кепаш ларйар. Хаттаршна жоьпаш далар. Байташ йешаран мах хадор. ЖамIаш дийцаре дар.
3	Ловзар	Туьйранийн турпалхойн парад (болам)	Ловзарехь дакъалаца. ТIедахкарш кхочушдар. Хаттаршна жоьпаш далар. Хаттарш дар.
3	Виртуала н гездар	Киншки н истори	Кишкаш йовзар. Церан тайпанаш билгалдар. Йийцаре йар, хаттарш кечдар. Билгалйинчу темин хьокъехь ойла йар.
3	Прое ктан болх	Суна дукхадезачу дийнатах безамца	Проектан болх кхочушбархьама оьшуш йолу материлаш гул а йеш, кечйар. Билгайинчу темина байташ, дийцарш йаздар. Проект кхочушйар а, тергамах чекхйаккхар а.
3	Йешначу говзарш тIехь жима спектакль	Довзий вай?	Говзарш йешар. Сурт гайтрахьама ролаш харжар. Театрализацина декорациш кечйар. Спектаклехь дакъалацар. Йийцаре йарехь дакъалацар.
	Жима-проект	Халкъан хьекъало боху	Проектан болх кхочушбархьама оьшуш йолу материлаш гул а йеш, кечйар. Билгайинчу темина байташ, дийцарш йаздар. Проект кхочушйар а, тергамах чекхйаккхар а.

4	Къамел	Хазалла хIун йу?	Къамелехь дакъалаца. Проблема хIоттийнчу хаттар тIехь ойла йан. Хетарг довзийта. Темина дийцар а, монолог а хIоттон (кхолла).
4	Викторин а	Вай а, Iалам а	Викторинехь дакъалаца. Проблема хIоттийнчу хаттар тIехь ойла йан. Кхолларалли кепара тIедахкарш кхочушдан. Хаттаршна жоьпаш дала. Хетарг довзийта.
4	Къамел	Вайн къоман (халкъан) дезденош	Дезденойх лаьцначу хаамашка ладогIа. Къамелехь дакъалаца. Хаттаршна жоьпаш дала. Хетарг довзийта.

Белхан программа кечйечу хенахь тематикин план хIотторехь тидаме эцна хила йеза дешаран-методически материалаш йолу (мультимедин программаш, электронан Iаматаш а, задачникаш а, электронан библиотекаш, виртуалан лабораториш, ловзаран программаш, цифровой Iаморан ресурсийн коллециш) электронан (цифровой) Iаморан гIирсех пайдаэцаран таронаш, пайдаэцархойн тайп-тайпана тобанаш Iаморехь а, кхетош-кхиорехь а шайх пайдаоьцуш йолу а, электронан (цифровой) кепехь схьайелла а йолуш, ИКТ-н дидактикин таронаш кхочуш а йеш, шайн чулацам дешарх долчу низамца цхьаьнабогIуш а болуш.

Приложение 2
к рабочей программе учебного предмета «Литературное чтение на родном (чеченском) языке»

ФОНДЫ
ОЦЕНОЧНЫХ СРЕДСТВ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА
«ЛИТЕРАТУРНОЕ ЧТЕНИЕ НА РОДНОМ (ЧЕЧЕНСКОМ) ЯЗЫКЕ»
ДЛЯ 1-4 КЛАССОВ

Паспорт
фонда оценочных средств
по предмету «Чеченская литература»
2 класс

№	Наименование оценочного средства	Триместр	Разработчик
1.	**Г1иллакх-оьздангаллех лаьцна.**	1	Тестировани №1
2.	**Болх-доккха хазахетар**	II	Тестировани №2
3.	**Б1аьсте, б1аьсте йеъна кхечи**	III	Тестировани №3
4.	**Нохчийн халкъан барта кхолларалла.**	шеран	Тестировани №4

Чуваларан (входная) тестировани 1

1. Нохчийн меттан алфавитехь маса элп ду?
А) 33 Б) 27
В) 49 Г) 26

2. Нохчийн меттан шалха элп маса ду?
А) 10 Б) 15
В) 5 Г) 12

3. Шалха мукъа элп маса ду?
А) 5 Б) 3
В) 10 Г) 6

4. Шалха мукъаза элп маса ду?
А) 10 Б) 2
В) 15 Г) 21

5. Дешаран книжка (учебник) 2 класс х1оттийна:
А) Солтаханов Э.А., Солтаханов И.Э.;
Б) Эжаев У., Солтаханов Э.А.;
В) Арсанукаев А., Солтаханов И.Э.

6. Нохчийн яздархой билгалбаха:
А) А.Айдамиров
Б) Л.Толстой
В) Ж.Махмаев

Тестировани 2

1.«Г1а» ц1е йолу байт язйина:
А) И.Демеевс;
Б) Ж.Махмаевс;
В) В.Бианки.

2.Эдуард Мамакаевс язйина:
А) «К1ентий»;
Б) «Гуьйренан 1уьйре»;
В) «Чен к1орнеш лийчор».

3. Маса декъах лаьтта 1-Хь.Хатуевс яздина «Г1иллакх» ц1е йолу дийцар:
А) 4
Б) 3
В) 2.

4. «Берашка-сайн доттаг1ашка» ц1е йолу байт язйина:
А) Б.Дикаевс;
Б) Э.Мамакаевс;
В) Ж.Махмаевс.

5. Билгалбаха нохчийн яздархой:
А) В.Осеева;

Б) Э.Мамакаев;
В) 1-Хь.Хатуев.

6. Билгалбаха оьрсийн яздархой:
А) Б.Дикаев;
Б) В.Осеева;
В) В.Бианки.

Тестировани 3

1. Берийн дахарех лаьцна язйина произведенеш билгаляха:
А) Ж.Махмаев «Маликатан доттаг1ий»;
Б) Э.Мамакаев «Нана»;
В) Т.Ахмадова «Нура».

2. Э.Мамакаевс язйина стихотворени:
А) «Акхарой долчохь»;
Б) «Г1а»;
В) «Ши к1еза».

3. «Вайн доттаг1ий – дийнаташ» раздел юкъе йог1у произведени:
А) Хь. Саракаев «Х1орш х1ун ю?»;
Б) 1.Гайсултанов «Доллучун шен хан ю»;
В) В.Осеева «Йоккха стаг».

4. «Маликат» ц1е йолу стихотворени язйина:
А) Э.Мамакаевс;
Б) Т.Ахмадовас;
В) Ж.Махмаевс.

5. Муьлхачу стихотворени юкъара ду дешнаш
«Ши к1еза-м ду хиъна 1аш,
Вовшашка еш йиш-ма1аш,
Цу г1уллакхан ойла еш,
Шина к1ентан тидам беш.»:
А) Т.Ахмадова «Нура»;
Б) Ж.Махмаев «Ши к1еза»;
В) Э.Мамакаев «Тхан пису».

6. Хьан яздина дийцар «Дешархойн къийсадаларш»:
А) 1.Гайсултановс;
Б) З.Муталибовс;
В) А.Тапалаевас.

Тестировани 4

1. Муьлха шеран хан ю Хь.Саракаевс яздина «Дарц» дийцарехь гойтуш ерг:
А) Б1аьсте;
Б) Гуьйре;
В) 1а.

2. Стихотворени «Г1ура-дада» язйина:
А) 1.Ксуаевс;
Б) Д.Кагермановс;
В) Э.Мамакаевс.

3. 1умар Гайсултановс яздина дийцар:
А) «Пхьола»;
Б) «Ши накъост»;
В) «Дарц».

4. Схьалаха туьйра:
А) «1аьнан оьг1азло»;
Б) «Ши накъост»;
В) «Хиш».

5. Муьлхачу стихотворени юкъара ду дешнаш
«Ас, тхайн кет1ахь поппар бина,
Пенаш шера хьохур ду»
А) 1.Мамакаев «1а»;
Б) Д.Кагерманов «Говзанчаш»;
В) Ж.Махмаев «Салазаш хахкар».

6. Хьан яздина дийцар «Б1аьста хьуьнхахь»:
А) Д.Кагермановс;
Б) 1.Гайсултановс;
В) В.Бианки.

Паспорт
фонда оценочных средств
по дисциплине «литературное чтение на родном (чеченском)языке»

3 КЛАСС

№	Белхан тема	Триместр	Мах хадоран г1ирсан ц1е
1	Аьхкеа,гуьйре а	I	Тестирование №1
2	Берийн дахар	II	Тестирование №2
3	Б1аьсте йог1у,б1аьсте йог1у!	III	Тестирование №3
4	Халкъан барта кхолларалла	III	Тестирование №4

Тестировани 1

1 Сулейманов Ахьмад вина а, д1акхелхина а шераш.

1) 1922-1995; 2) 1920-1992; 3)1920-1969 4) 1912-1986

2 Муьлхачупроизведениюкъараду х1ара мог1анаш?Милаву автор ?

Лаьмнашкахьдаима дина сийНенан

Воккхачолийринажимачо,деш г1уллакх

Раг1 хьоьгахь ю тахна вас цаешдена,

Д1аэца цуьнгара дайн оьзда г1иллакх.

_____

_____

3 АрсанукаевШайхивина а, д1акхелхина а шераш:

1) 1922-1995 ; 2) 1920-1992; 3)1930-2012; 4) 1912-1986

4 Нохчийняздархочо Эдилов Мохьмадаязйина:

« Гуьйре» «Коьмаьршахьун»

«Аьхке» «Дог1а деанчул т1аьхьа»

Муьлхачуавторан, муьлхачупроизведени т1ера ду х1ара дешнаш:

Ирсахь х1ун до ?Стенгадоьду?

Беркатдолчудоьзале!

Барт ,ахь х1ун до?Стенгабоьду?

Ирсхиллачудоьзале!

_____

_____

4 «Оха болх а бо, деша а доьшу» произведени автор мила ву?

_____

5 НохчийняздархочоХасаевХьасанаязйина:

«Б1ешарийн къийсамехь …» «Аьхке»

«Г1арг1улеш, «хабарш» а дуьйцуш» «Комаьршахьун».

Тестировани 2

1.«Асвадан адамалла?» автор мила ву?

1.Гайсултанов Ш.Арсанукаев

СаракаевХь. Кагерманов Д.

2.Муьлхачупроизведени т1ера ду х1ара дешнаш:

Сан Каказ, со вина

Турпалхойннана!

Ханпаша хьан к1ант ву-

Вевзаргшеенсийца.

_____

3.Мила вуцупроизведенинавтор ?

_____

4.«Бохам »произведени автор мила ву?

_____

5. Муьлхачупроизведени т1ера ду х1ара дешнаш:

Мила вуцуьнан автор?

Ж1ов,морзахий,херх схьаоьций

Муса болхбанволало.

Бабина до жима г1ант цо,

Стоьланког а д1анисбо.

_____

_____

Тестировани 3

1 Мила вуМахьмудЭсанбаев?

_____
_____

2. Муьлхачупроизведени т1ехь дуьйцу МахьмудЭсанбаевхлаьцна?

_____

3. «1а» стихотворени автор мила ву?

Мамакаев 1. Кагерманов Д.

Махмаев Ж. СаракаевХь.

_____

4 Муьлхачупроизведени т1ера ду х1ара дешнаш:

Шийла мох буарахьхьоькхуш,

Хьийзошлайн и х1ур,

Корехлета,шок а лоькхуш,

г1иттош шийла к1ур.

_____

Муьлхачудийцар т1ехь ду 1ай динатийндахархлаьцнадуьцуш?Ихьаняздина?

_____

_____

Муьлхастихотворени я дицархазделлахьуна ?

Авторийн,произведенийн ц1ераш д1аязйе.

_____
_____
_____

Тестировани 4

Муьлхачу произведени т1ера ду х1ара дешнаш:

Мила вуцуьнан автор?

1аьржъелчу басешкахьнаггахь

К1айдаргаш гогеннахьлакхахь,

Малхкъегакхумелчудийнахь,

1аь г1уьтту ,к1ур санна ,арахь.

_____

_____

2 .Муьлхазезагду б1аьста гучудериг?

_____

3.Муьлха олхазарш схьадог1у б1аьста ?

_____

_____

_____

4.Стенца декъалбо Саидов Билаласзударийшенстихотворени т1ехь?

_____

_____

«Тешам боцулулахой» ц1е йолчутуьйранехьмуьлхатурпалхо дика хицтирахьуна? Х1унда?

Паспорт
фонда оценочных средств
по предмету «Литературное чтение на родном (чеченском) языке»

4 класс

№ п/п	Наименование оценочного средства	Триместр	Контролируемые разделы (темы) предмета
		4 класс	
1	Вайн Даймехкан д1адахначунна т1ера	I	Тестировани
2	Вайн Республика-Нохчийчоь	II	Тестировани
3	Нохчийн къоман баккхий йаздархой	III	Тестировани
4	Болх бе, халкъан дуьхьа ваха	III	Тестировани

Тестировани 1

1. Хьанах олу турпалхо?
А) хьалдолчу стагах Б) къоначу стагах
В)къеначу стагах Г) халкъана г1одечу стагах

2.Акхтулан да мила вара?
А) Таймин Бийболат Б) Жума
В) Акхтула Г) Адин Сурхо

3. Х1ун йийкъира Адин Сурхос мискачу нахана?
А) раьг1наш Б) ахча
В) йалта Г) бедарш

4.Хьан дойнера Тимаран г1ог1?
А) дас Б) к1анта
В) пхьеро В) эло

5. Х1ун дагадеанера сонтачу стагана «Къонах хьанах олу?» дийцар т1ехь? Д1айазде
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Тестировани 2

1. «Дуьйлало» произведенин автор мила ву?
А) М.Мамакаев Б) 1.Гайсултанов
В) С.Бадуев Г) Х.Эдилов

2. М.Мамакаевс «Хьуьнхахь» произведенехь вайга стенга кхойкху?
А)хьуьнха Б) школе
В) хьошалг1а Г) концерте

3.«Со кхин хьуна декар дац» произведени т1ехь маса баттахь шен г1айг1а йалхийра олхазаро стаге?
А) шина баттахь Б) цхьана батахь
В) кхаа баттахь В) итт баттахь

1. «Диканиг» произведенин коьрта ойла йазйе

_____
_____
_____
_____

5.Х1унда хьастийра Жалаудди Дадашан хьехархочо?
А) иза хьехархочун к1ант волу дела
Б) цо аннаш д1акъевлина дела
В) иза кхуза веана дукха хан йоцу дела
Г) иза Дадашан доттаг1 волу дела

Тестировани 3

1.Стихотворени т1ехь хьахийнадоцувайнмехканкхинмуьлхахишдевзашуна? Д1аязде уьш

_____

_____

_____

2.Книга т1ера Терк-хихлаьцна болу хаамашсхьаязбе.

Яздецунахлаций.

_____

_____

_____

_____

_____

3.Шу дехачуметтехьмуьлха хи ду? Довзийтаизавайнмахкахошна а.

_____

_____

_____

_____

4.Вайн махкахьдолчуцхьана хин ц1арх ю вайнмехканшахьара.Муьлха хи дуиза?

_____

_____

5.Вайн мехкануггардехаа,уггарчехка а хи муьлханигду?Муьлхачуярташнаюххехулачекхдолу иза?Т1аьххьара а х1ун хуьлуцунах?Яздецунахлаций.

_____

_____

_____

Тестировани 4

1.Дийцар т1ехь муьлхадешнашхетахьунакоьрта? Схьаяздеуьш.

_____

_____

_____

2.Язде, хьунахетарахь, х1ун дара Хьусайне хи чу йоьдучуьраЗаретхьалаяккхийтинарг?

3.Хьан дахарехьнисъеллийишттаметтигаш? Хьайндийцаркхоллий, д1аязъе цуьнан план. Ц1е тиллацунна.

_____

_____

_____

_____

_____

4.Йоцца отзыв х1оттае х1окху дийцарна. Планах пайдаэца.(Къамелкхиорналеринабелхан тетрадах пайдаэца)

_____

_____

_____

(Автор, произведенин ц1е)

Х1ара произведени_____

_____

_____

_____

(Язде,хьанахлаьцнадуьйцукхупроизведенехь)

Хьайнахетарг ала.

-Суна хетарехь,сан доттаг1аша а х1ара произведениеша еза.

-Суна цалаьа х1ара произведени сан доттаг1аша йоьшийла.

Дийца, х1унда хетахьунаизаиштта.

4	Къамел	Хазалла хIун йу?	Къамелехь дакъалаца. Проблема хIоттийнчу хаттар тIехь ойла йан. Хетарг довзийта. Темина дийцар а, монолог а хIоттон (кхолла).
4	Викторин а	Вай а, Iалам а	Викторинехь дакъалаца. Проблема хIоттийнчу хаттар тIехь ойла йан. Кхолларалли кепара тIедахкарш кхочушдан. Хаттаршна жоьпаш дала. Хетарг довзийта.
4	Къамел	Вайн къоман (халкъан) дезденош	Дезденойх лаьцначу хаамашка ладогIа. Къамелехь дакъалаца. Хаттаршна жоьпаш дала. Хетарг довзийта.

Белхан программа кечйечу хенахь тематикин план хIотторехь тидаме эцна хила йеза дешаран-методически материалаш йолу (мультимедин программаш, электронан Iаматаш а, задачникаш а, электронан библиотекаш, виртуалан лабораториш, ловзаран программаш, цифровой Iаморан ресурсийн коллециш) электронан (цифровой) Iаморан гIирсех пайдаэцаран таронаш, пайдаэцархойн тайп-тайпана тобанаш Iаморехь а, кхетош-кхиорехь а шайх пайдаоьцуш йолу а, электронан (цифровой) кепехь схьайелла а йолуш, ИКТ-н дидактикин таронаш кхочуш а йеш, шайн чулацам дешарх долчу низамца цхьаьнабогIуш а болуш.